

9

Illinois U. Library

BRUGSFORENINGSBYGGERI

56. årgang

September 1954

ARKITEKTEN

TIDSSKRIFT FOR ARKITEKTUR OG DEKORATIV KUNST

MÅNEDSHÆFTE

UDGIVET AF ARKITEKTENS FORLAG. REDAKTION OG EKSPEDITION: BREDGADE 66. KØBENHAVN K

KREDITKASSEN FOR HUSEJERNE I KJØBENHAVN

RÅDHUSPLADSEN 59 KØBENHAVN V TELEFON CENTRAL 14305
KONTORTID: 10-15 LØRDAG 10-13

Lån ydes mod pant i faste ejendomme

(dog ikke landbrugsejendomme)

i følgende kommuner:

København, Frederiksberg, Gentofte,
Brøndbyvester-Brøndbyøster, Gladsaxe, Glostrup,
Herlev, Hvidovre, Lyngby-Taarbæk,
Rødovre, Søllerød og Tårnby.

Rente	4 0/0	4 $\frac{1}{2}$ 0/0	5 0/0
Halvårlig ydelse	2,255 0/0	2,47 0/0	2,69 0/0
Heraf bidrag til administrations- og reservefonden	0,05 0/0	0,05 0/0	0,05 0/0
Indskud	Optræves med 1 0/0, der kan fordeles over 2 terminer		
Amortisationstid	120 terminer	120 terminer	119 terminer

Forhåndslån ydes i ejendomme, der agtes bebygget,
såfremt der stilles behørig bankgaranti eller anden
statutmæssig sikkerhed.

ARKITEKTEN

tidsskrift for arkitektur og dekorativ kunst
redaktør: Arkitekt Jens Møllerup (ansv. efter
trykkesloven).

ledet af redaktionsudvalget: Arkitekt Willy
Jansen.

redaktionsudvalg: Arkitekterne Hans Henning
Jansen, Henning Meyer, Viggo Møller-
sen, Erik Nilsson og Johan Pedersen.

Arkitekten udsendes i to udgaver, dels et
ekstra ugehæfte hver fredag og dels 12
illustr. månedshæfter årligt.

abonnementsprisen for begge hæfter tilsammen
er 15,00 kr. pr. kvartal, ugehæftet alene
4,50 kr., månedshæftet alene 9,00 kr.

salgspris: Ugehæftet 1,00 kr., måneds-
hæftet 3,00 kr.

annonceredaktør: Bertel Barnholdt.

annonce- og abonnements ekspedition: Bredgade
66, København K, Minerva 1290*.

redaktionssekretærer: Ruth Stilling (tekst),
Karen Andersen (annoncer).

redaktionens adresse: Bredgade 66, København
K, Minerva 1290*.

MÅNEDSHÆFTE 9, 1954

INDHOLD:

725.2:334.5
rugsforeningsbyggeri. Af arkitekt M.A.A. M.K.
Michaelsen. Ark. mdhft. årg. 56, 1954, s. 121

725.21:334.5
elvbetjeningsbutiker. Af arkitekt M.A.A.
Oul Hansen. Ark. mdhft. årg. 56, 1954, s. 136

Farvetryk

Farveillustrationer af farveklicheer i dette måneds-
hæfte er muliggjort ved at Fællesforeningen
for Danmarks Brugsforeninger i anledning
af arkitektkontorets jubilæum har ydet den
økonomiske støtte.

Betegnelse

I månedshæfte 6 var der i fru Løppenthins
artikel sket et par misforståelser ved billed-
teksterne. Side 75 forneden skulle være: Kon-
certtribune fra Vaux Hall i London ca. 1850.
Side 78 er en opmåling af Tivoli fra 60'erne,
endelig er side 86 ikke Kongens Klub, men
kommerlyst fra 1857, dog af H. C. Stilling.

Referatkort og annonceindex

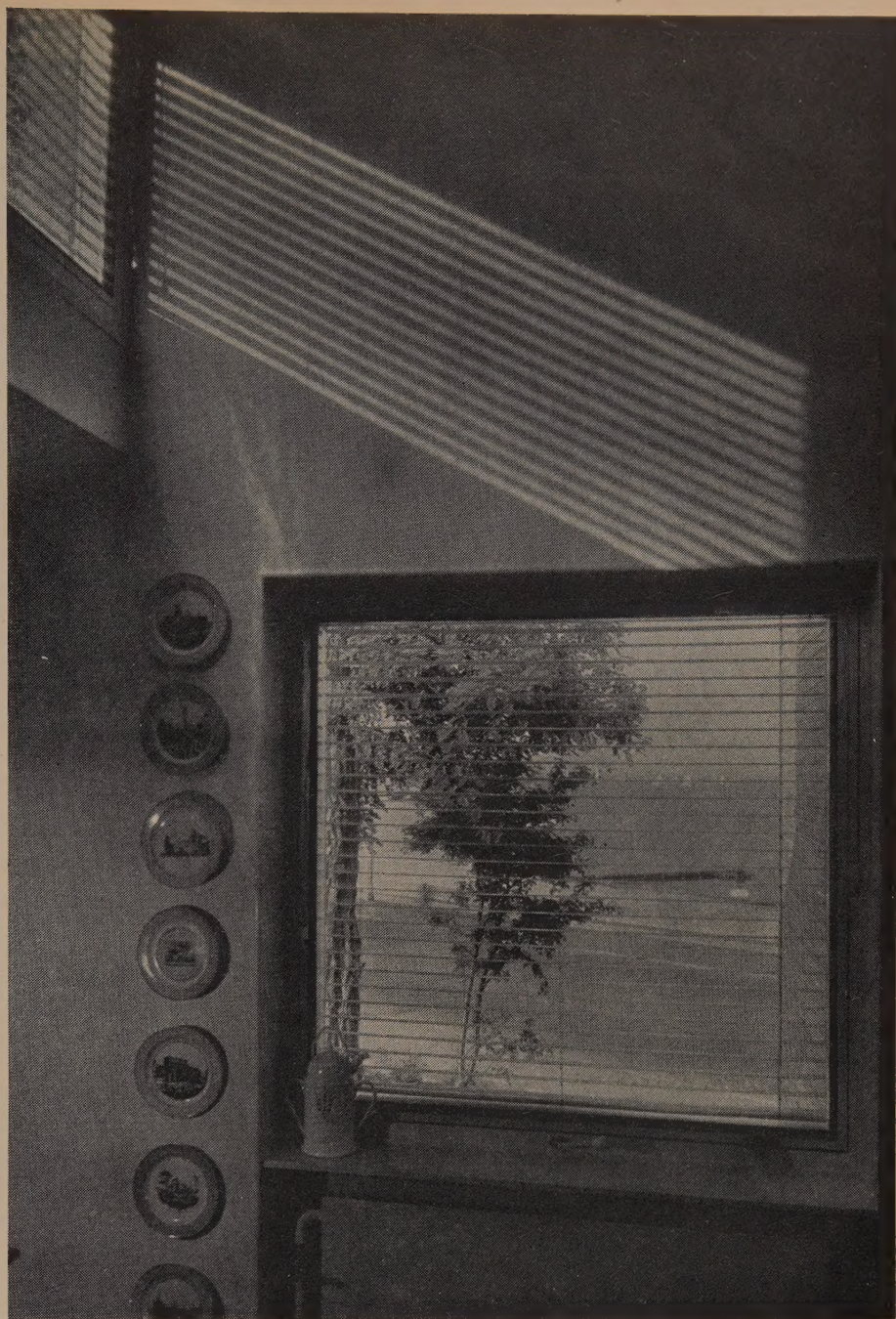
Referatkortene vedrørende dette hæftes ind-
hold findes på annonceside 36.

Annoncefartegnelsen er anført på annonce-
side 32.

ARKITEKTENS FORLAG

Bredgade 66, Kbh. K, Minerva 1290*. Fg. forlagsleder:
L. Dahlmann Olsen (sekretær i forlagets bestyrelse).

Med dette hæfte følger indlæg fra:
Nationalmuseets Publikationsfond

Interiør med PERSPEKTIVA vindue
fra rækkehusbebyggelsen Søholm

Arkitekt M.A.A. Arne Jacobsen

A/s PERSPEKTIVA

VESTERBROGADE 18

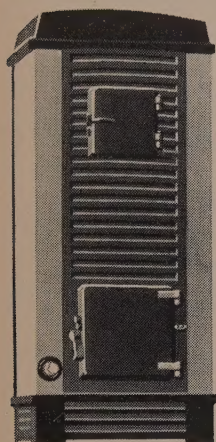
KØBENHAVN V

- kontrolleret
varme
er billig varme

HESS-O-MATIC

-den tænkende kakkelovn...

Pat. anm.

er den elegante, rationelle kakkel-
ovn for moderne hjem. Enhver kan
passe den med legende lethed,
og termostaten holder brændsels-
forbruget nede på det mindstmulige.

Termostat-regulering ....

Stil håndtaget på
den temperatur De
ønsker - så regule-
rer HESS-O-MATIC
sig selv og giver
konstant temperatur

Pris 647 kr.

English Summary

Arkitekten's Publications: Weekly Edition (Friday) and Monthly Edition (12 illustrated issues a year).

The annual subscription rate for Weekly Edition: D. Kr. 30,00.

The annual subscription rate for Monthly Edition: D. Kr. 36,00.

Combined subscription to both editions: D. Kr. 60,00.

Subscription and editorial offices: Bredgade 66, Copenhagen K.

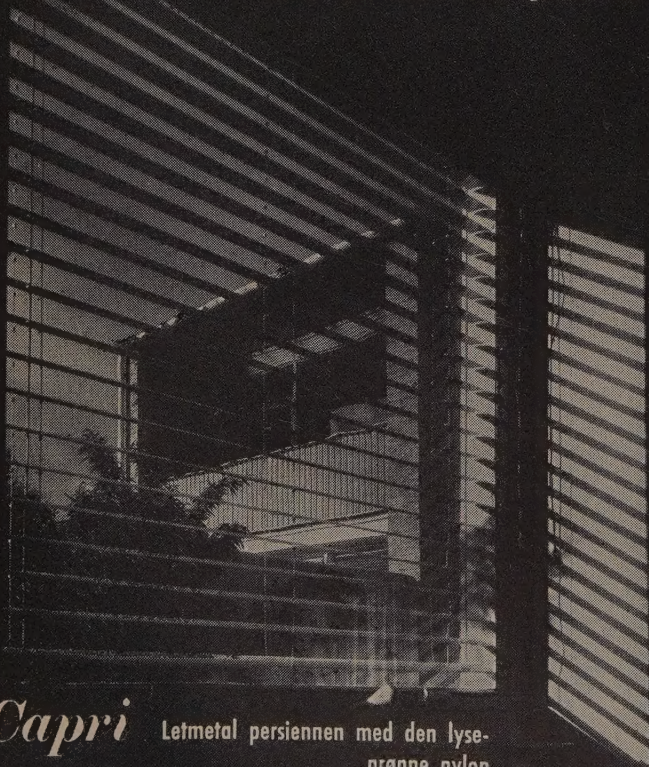
Cooperative stores

In 1866, in the little town of Thisted, Denmark's first English-style cooperative store was founded. From that moment on, the cooperative movement expanded, and when, 30 years later, the number of cooperative societies had surpassed 500 in Denmark, Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger (a General Cooperative Society for Denmark) being an amalgamation of societies in Zealand and Jutland, was founded, its main purpose being to supply the cooperative stores with goods on a whole-sale basis, the goods being purchased directly from the producers, or from their organizations. The result of this development was that F.D.B., to a gradually increasing degree, started of its own accord the production of a number of goods. F.D.B. has, furthermore, assisted the individual cooperative societies in many other ways, and in this connection, *Arkitekten* is especially interested in drawing attention to the founding of F.D.B.'s architect office, which can now celebrate its 25th anniversary.

The function of the architect office is mentioned in the article written by chief architect M. K. Michaelsen, M.A.A., and included in this issue. Mr. Michaelsen has been a staff member since the founding of the office. From being a modest office in the beginning, it has now grown into one of Denmark's largest drawing-offices, which at one time has employed over 40 persons. The main work of the office has been to

(Teksten fortsættes på omstående side)

Rækkehusbebyggelsen Solholm
Arkitekt M.A.A. Arno Jacobsen

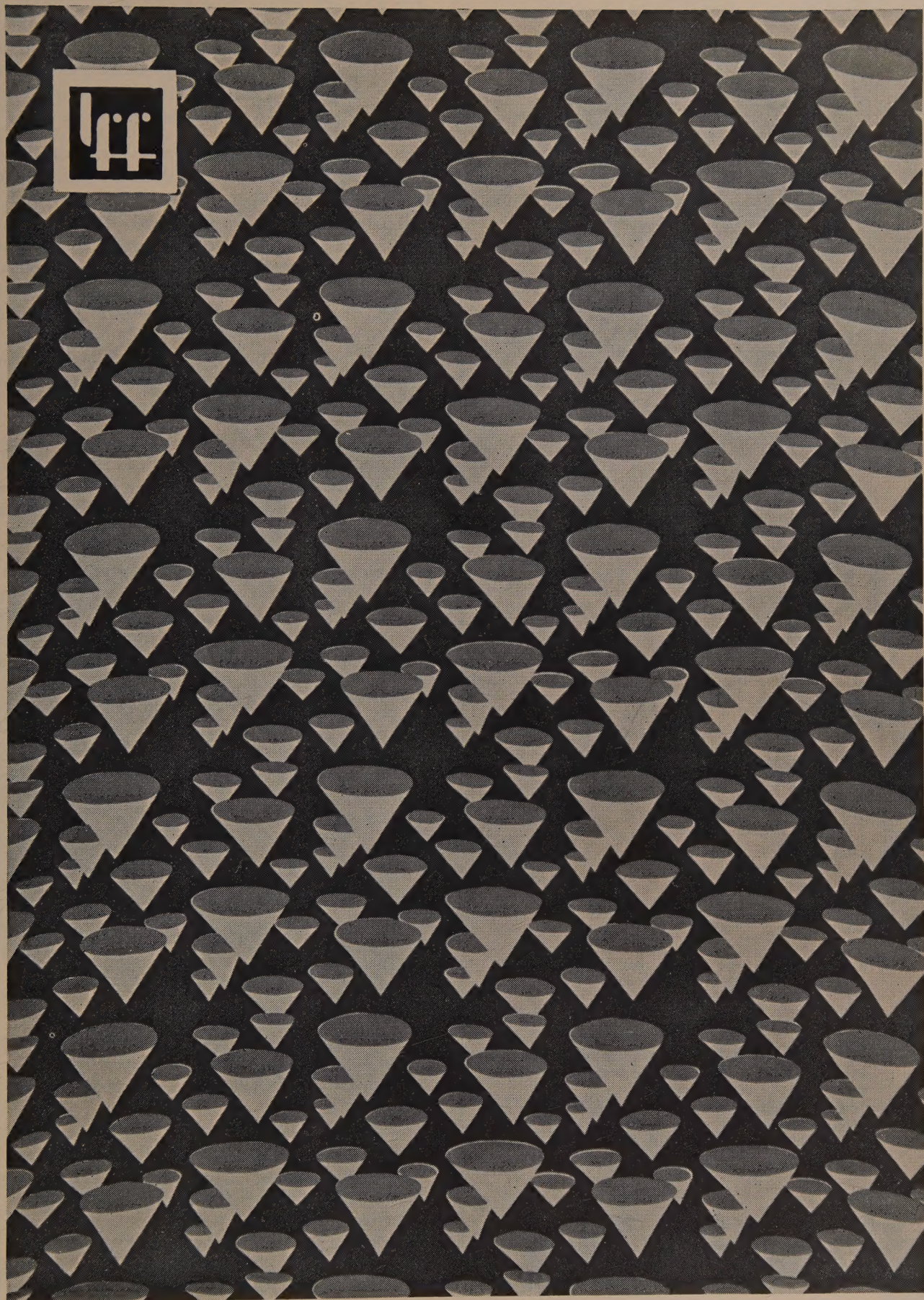
Capri

Letmetal persiennen med den lyse-
grønne nylon

SKANDINAVISK PERSIENNEFABRIK

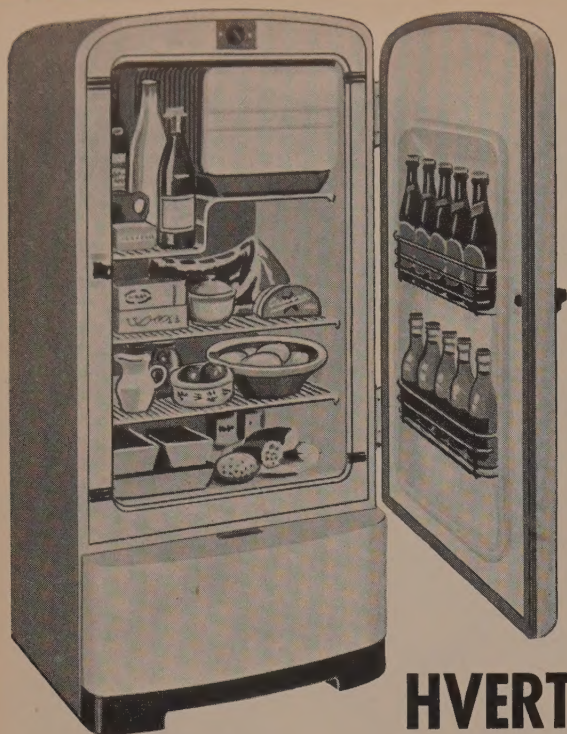
Svanemøllevej 104 . HELLERUP . Telefon HELLrup 7632

L. F. Foght præsenterer „Flyvende sommer“ tegnet af Axel Salto

HVERT KØKKEN SIT

køleskab

I kravet til den ideelle bolig er spørgsmålet om køleskab lige så selvfølgelig som kravet om varme- anlæg.

Har De et byggeprojekt, en stor ejendom med mange lejligheder eller et enfamiliehus, er vi Dem gerne behjælpelig med råd og udkast til den mest hensigtsmæssige løsning af køleskabsspørgsmålet.

GRAM

VOJENS

KØBENHAVN TELF. MI. 4661 **AALBORG** TELF. 5106 **SLAGELSE** TELF. 2225 **HADERSLEV** TELF. 21183

ODENSE TELF. 9021 **AARHUS** TELF. 21313 **VINDERUP** TELF. 10

assist the cooperative societies in renovating and modernising already existing older stores, as well as the founding of new ones. In this way, the office has set the standard for the building of grocery stores, and had already at an early stage, taking the conditions in the town cooperative societies, prevalent at the time, into consideration, made suggestions for selfservice stores. It was only after the last war, however, that this type of store came into being.

In another article in this issue, Mr. Poul Hansen, architect M.A.A., treats the different opinions that arises when designing a self-service store, and the special type of inventory required. Besides the work in connection with the various stores, the architect's office was entrusted with the projecting and erection of F.D.B.'s own buildings, including the erection of a factory, as F.D.B. had taken over the production of certain goods. Other builders have also received assistance from F.D.B., though in most cases, there was question of organizations or institutes connected with the Danish cooperative movement.

Mr. Michaelsen illustrates his article with a series of pictures showing the development in the construction of cooperative stores from the oldest to the latest, and also giving an idea of buildings and industrial plants on behalf of builders outside the organization.

The article by Mr. Poul Hansen, which appears at the end of this issue, shows illustrations of two of the latest selfservice stores in Copenhagen, as well as a project, not yet carried out. Illustrations are in colour, so that the best possible impression may be had, and some detailed drawings of some of the most important parts of the inventory are shown.

Publications with english summary

Arkitektens forlag, the publisher of *Arkitekten*, has published the below mentioned publications with English summary:

Århus Universitet (University of Århus), 1949.....	kr. 4,00
Boligforhold og Sanering i Fattigkvartererne i U.S.A.s byer (Housing Conditions and Slum Clearance in U.S.A. Towns), 1946	- 3,00
Britisk byplantradition (Townplanning Tradition in Britain), 1946.....	- 2,00
Amerikansk Arkitektur (American Architecture) by professor Kaj Fisker, 1950.....	- 7,00
Frihedsmonumenter og frihedsskollegier (Monuments and Colleges in Memory of Liberation), 1951	- 6,00
Legepladser (Playgrounds), 1952	- 10,00
Skolebyggeri i een etage (One-storey Schools), 1951	- 7,00
Kollektivhuset „Høje Søborg“ (The Collective House „Høje Søborg“), 1952....	- 7,00
Rundetårn og Sneglegang (The Round Tower and Spiral Ramp), 1952.....	- 16,00
Arkitekten Ulrik Plesner (Ulrik Plesner, Architect 1861-1933), 1952	- 18,00
Statsanstalten for livsforsikring (The State Life Insurance Company) 1954.....	- 4,00
Arkitekten Arne Jacobsen (Arne Jacobsen and his work)	- 28,00

(Teksten fortsættes på omstående side)

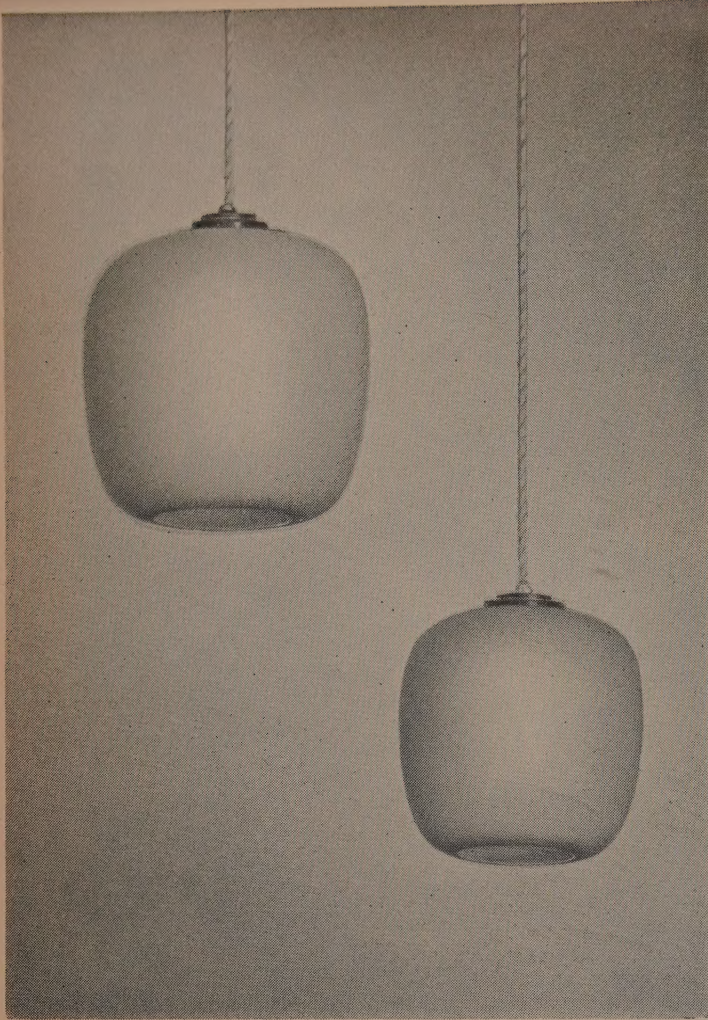
BOIZENBURG FLISEN

leveres altid i den solide tremmekasse

den beskytter mod brækage, afslæede hjørner af
flisen o. l. lige til den sidder på væggen.

BOIZENBURG FLISEN - den mest efterspurgt -
føres derfor af alle forhandlere af byggematerialer landet over

5 storrelser

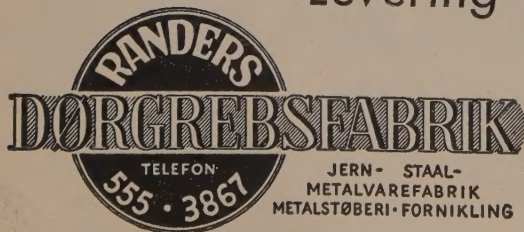
Gallonpendel *Mat opal overfangen*

champagne-silkemat

FOG & MØRUP ^A/s, NØRREGADE 28, K

Kvalitetsvarer

**Hurtig
Levering**

Kooperativa Förbundets arkitektkontor. Stockholm brugsforening, selbetjeningsbutik i Räsunda.

K. F.s arkitektkontor

Nogle år før Fællesforeningens arkitektkontor blev oprettet fik det svenske Kooperativa förbundet sit arkitektkontor (december 1924). I anledning af Kooperativa förbundets 50 års jubilæum i 1949 udsendtes to bøger, som illustrerede arkitektkontorets virksomhed i tidsrummet 1935-1949. Her i spalterne bringes nogle enkelte billeder fra selbetjeningsbutikker, opført af K. F.s arkitektkontor samt en kortfattet tekst, som alt sammen er reproduceret efter bind 1 af de to jubilæumsskrifter. At det svenske arkitektkontors arbejde i høj grad ligner F. D. B.s virksomhed og organisation fremgår af følgende klip fra den artikel, som indleder bind 1:

Kooperativa förbundets arkitektkontor är organiserat som ett arkitektkollektiv, bestående av chefsarkitekter och tolv arkitekter, var och en chef för sin avdelning inom kontoret. Konstruktörer och kostnadsberekare bildar en särskild avdelning med en civilingenjör som chef. Gentemot Kooperativa förbundet, intar arkitektkontoret en jämförelsesvis fri ställning. Det svarar för sin egen ekonomi. Det mottar inget understöd från förbundet, och dess utgifter bestrides helt genom arvoden för utförda uppdrag.

Inom kontoret fungerar varje avdelning som ett arkitektkontor för sig, med egna uppdrag, som den själv utför. Samtidigt äger dock ständigt ett intimt samarbete rum mellan dessa arkitektkontor; man tillgodoser sig de andras erfarenheter och diskuterar olika problem med varandra. Av stort värde är samarbetet mellan arkitektavdelningarna och konstruktionskontoret. I synnerhet när det är fråga om större byggnadsföretag, inleds detta samarbete i allmänhet på ett mycket tidigt stadium i arbetet. I ett gemensamt arkiv samlas ritningar till byggnader och detaljer vilka har ett större allmänt intresse. Kontorets angelägenheter och byggnadsproblem diskuteras vid sammanträden mellan kontorets och avdelningarnas chefer, stundom vid sammanträden med samtliga anställda. Till konstruktionskontoret är knutna kontrollanter, vilka utövar byggnadskontrollantskapet vid flera av de större byggnader som kontoret ritat. Genom dem uppehålls en intim kontakt med byggnadsplatserne och samlas mycken praktisk erfarenhet. I några få fall har kontrollanterna tjänstgjort som ansvariga byggmästare vid byggnadsföretag som utförts i egen regi av industrier.

Arkitektkontoret inrättades för att rita butiker åt de konsumentkooperativa föreningarna, och butiksbyggnader och butiksindredningar utgör fortfarande flertalet av kontorets uppdrag. Kontoret har för konsumentföreningarna även ritat andra slag av byggnader, t. ex. fabriker och lagerhus.

(Teksten fortsattes på omstående sida)

MODERNE BRUGSMØBLER

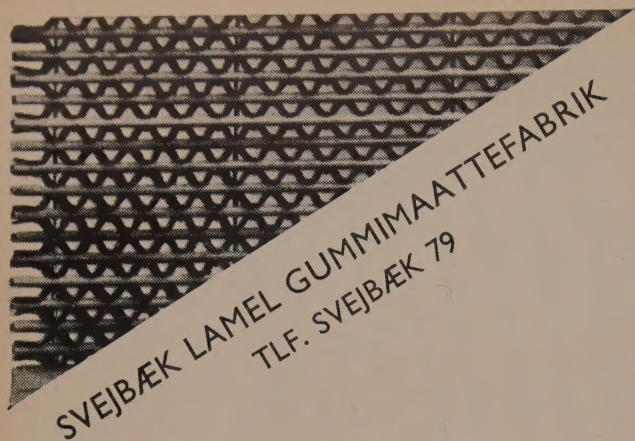
Praktisk anvendelighed og høj kvalitet i udførelsen kendetegner de moderne FDB MØBLER. Se FDBs nye møbelkatalog i Brugsen eller besøg en af vore møbelafdelinger.

MØBLER

AALBORG ÅRHUS ESBJERG HOLBÆK KOLDING KØBENHAVN ODENSE

SVEJBÆK LAMEL GUMMIMAATTEFABRIK
TLF. SVEJBÆK 79

Svejbæk Maatten

faas i:

alle størrelser

alle façon

højde 20, 25 og 30 mm

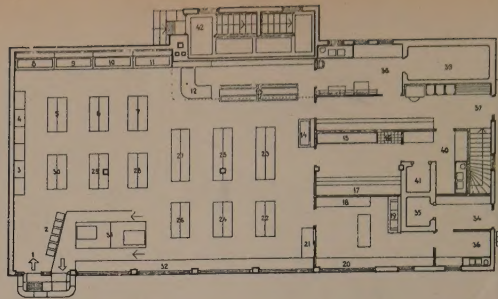
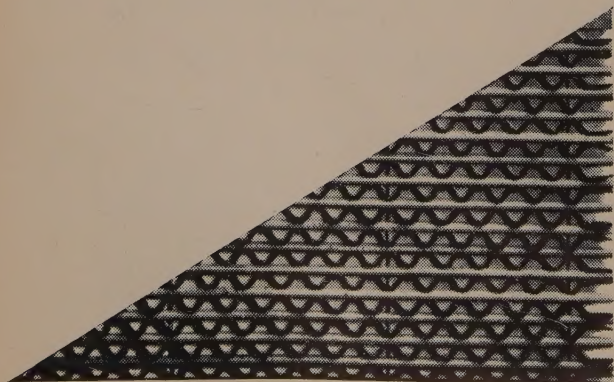
farverne: sort, rød, grøn og beige

og saa ydes der

5 aars skriftlig garanti

for fabrikationsfejl

Hurtig levering

Kooperativa förbundets arkitektkontor. Stockholm brugsforening. Stuplan 1: 400 af forslag til selvetjeningsbutik i Norrviken

Åt Kooperativa förbundet och dess dotterföretag har arkitektkontoret utfört ritningarna til många industrier, lager m. m.

Kontoret har även erhållit uppdrag från organisationer och enskilda som ej tillhör den konsumentkooperativa rörelsen, samt av staten.

Butiker og varehuse

Den mest genomgripande förändringen i de svenska kooperativa butikernas utformning under senare år har skett i och med övergången til en försäljning med självbetjäning, „Snabbköp“. I U.S.A. har butiker för sådan försäljning, „self-service stores“, använts i stor utsträckning sedan många år. De butiker som utförts för de svenska konsumföreningarna är gjorda enligt de amerikanska principerna, vilka utvecklats och anpassats efter svenska förhållanden.

Många butiker som nu byggs är dock alltjämt av den äldre typen med betjäning. Dessa har icke undergått några mer genomgripande förändringar under de senaste 15 åren. Man kan dock urskilja vissa tendenser

Interiörer fra Stockholm brugsforenings selvetjeningsbutik ved Odengatan

(Teksten fortsættes på omstøende side)

CENTRALUR- ANLÆG

Signalanlæg

Ericsson

Ens tid ... rigtig tid

Direkte på lysnettet eller til akkumulator. Hoveduret udsender hvert minut elektriske impulser til bi-urene, så tidsangivelsen overalt bliver ens. Stor gangnøjagtighed. Automatisk retstilling.

.....

BIURE
Indendørs -
udendørs.
Alle størrelser, også
tårnure.

BIURE
Enkelte -
dobbelte -
mange typer

CENTRALUR-ANLÆG
kan forenes med signal-
anlæg, således at hoved-
uret automatisk udløser
tilsluttede signal-organer.

Rekvirer vore
kataloger og
referencelister

1. Hustelefon
2. Automatisk lokaltelefon
3. Højttalende lyntelefon
4. Konferencetelefon
5. Personsøger
6. Centraluranlæg
7. Kontrolure
8. Maskinkontrol
9. Automatisk brandalarm
10. Brandtelegraf
11. Visitationskontrol
12. Vandstandsvisere
13. Fjerntermometre
14. Røganalyseapparater
15. pH-metre
16. Balanceringsmaskiner
17. El. kondensatorer
18. Tryktætte kabelmuffer
19. El.målere
20. El. måleinstrumenter

L. M. ERICSSON A/s

FINSENSVEJ 78
KØBENHAVN F
TELEFON FASAN 6868

Undertegnede ønsker tilsendt følgende special-prospekter :
(Numrene anføres i nedenstående rubriker)

Navn: .....

Adresse: .....

By: .....

AFRYDNINGSGVOGN

til brugt service

er særlig velegnet til

SELVBETJENING

OLUF BRØNNUM & CO.
KONGELIG HOFLEVERANDØR

HOLBERGSGADE 8-10

TLF. CENTRAL 8750

- lige bag

KØBENHAVN K

Størekassen!

I deras livsmedelsafdelinger er visserligen det totale utrymmesbehovet for varer tæmligen oförändrat. Varusorteringarna av husgeråd och manufaktur har däremot blivit större och fordrar mera utrymme. Numera ordnas ofta en särskild avdelning för dessa varor.

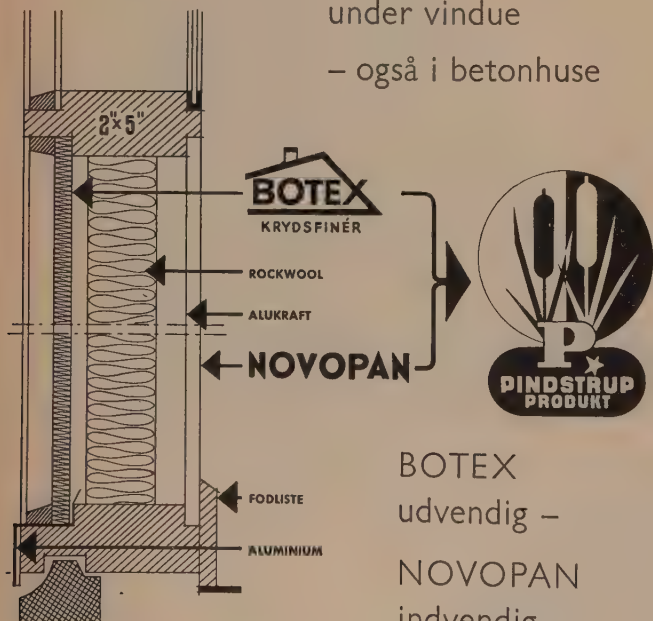
För att tillgodose möjligheterna att lätt övergå til andra betjäningssformer, och för att i övrigt lätt kunne göra ändringar inom butiksvåningens planyta, har även mindre hus i stor utsträckning försetts med stöd i stället for hjärtvägg. Man har också gjort försök med butikshus helt utan pelare och bärande innerväggar. I dessa fall är byggnaden i en våning, med bostaden liggande vid siden om butiksutrymmena. För att kunna tillfredsställa såväl kraven på skyltfönster med goda skyltningsmöjligheter som kravet på god dagsljusbelysning i butiken har lösningar prövats, där en del fönster används huvudsakligen för skyltning och andra endast för belysning.

I städer och större samhällen har det ökade varusortimentet och ökad försäljning gjort det önskvärt med särskilda varuhus för andra varor än livsmedel. Många sådana har planerats, men på grund af byggrestriktionerna har endast några få kunnat förverkligas.

Interiorer fra Stockholm brugsforenings selvbetjeningsbutik i Årsta

Arkitekttegnet snit af udvendig mur
under vindue
– også i betonhuse

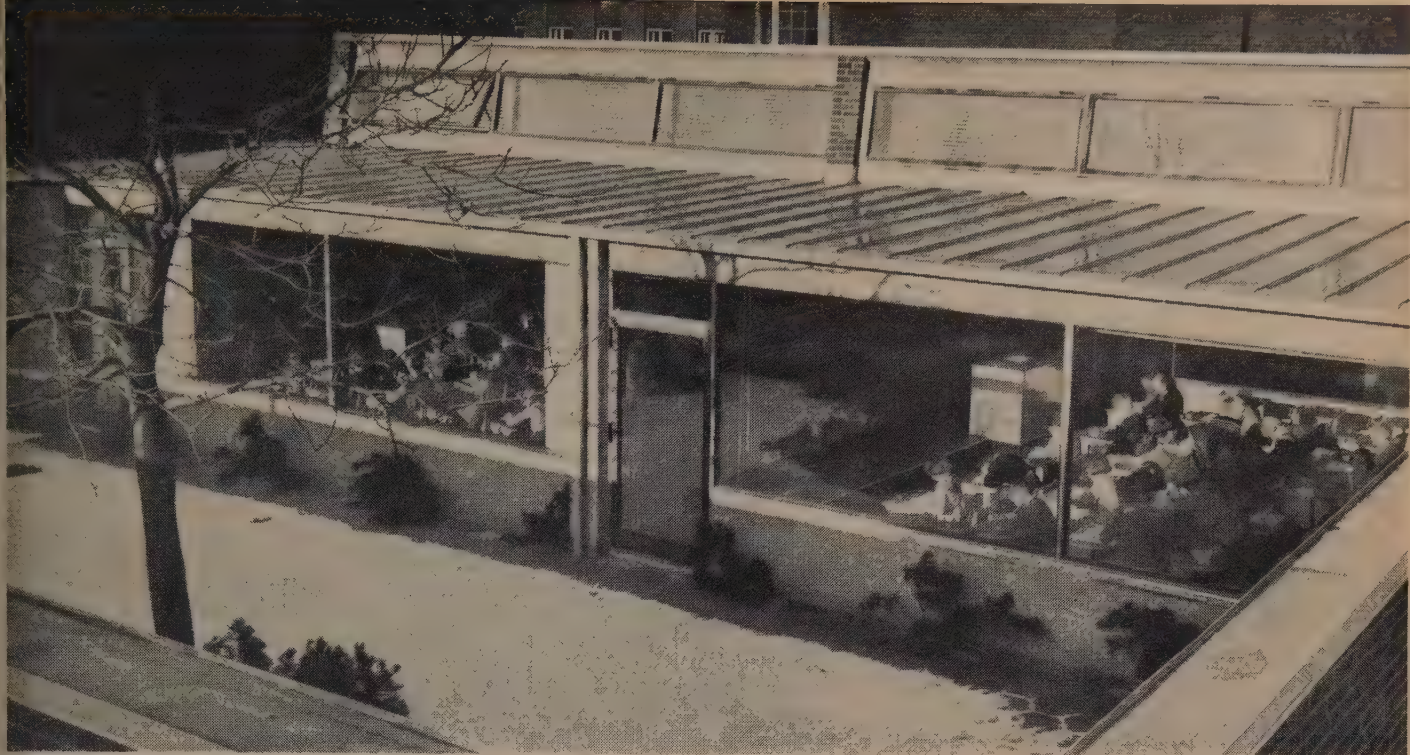

BOTEX
udvendig –
NOVOPAN
indvendig

**PINDSTRUP MOSEBRUG SAVVÆRK
OG EMBALLAGEFABRIK**

(Teksten fortsættes på omstøende side)

Munkegårdsskolen, arkitekt M.A.A. Arne Jacobsen.

Ved projektering af såvel større som mindre byggeri

Thermopane

ISOLERENDE DOBBELTRUDER

kvalitetsproduktet fra

GLACES ET VERRES (GLAVER) S.A. BRUXELLES

**HERMETISK TÆTTE
VARMEISOLERENDE
LYDISOLERENDE**

Ingen vandabsorberende kemikalier begrænser levetiden.

Samme udvidelseskoefficient for glas og metalskinne
garanterer tætheden.

Udførlige oplysninger om THERMOPANE fås hos
glasimportørerne og glarmestre.

THERMOPANE forhandles af alle førende glarmestre
over hele landet.

**ALLE THERMOPANERUDER ER KVALITETSMÆRKEDE INDVENDIG I METALSKINNEN
5 ÅRS GARANTI**

BAUMA DÆK

DANSK PATENT NR. 57441

ER DET MEST ANVENDTE
JERNTEGLDÆK I DANMARK

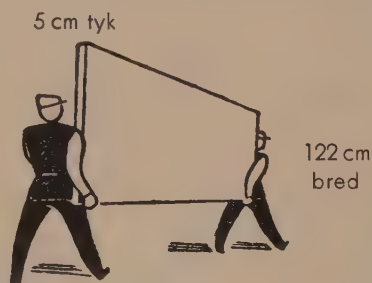
Brug STRAMIT

til f. eks. indskud,
gulvunderlag, lofter,
vægge, tag

kan

sømmes
skæres
bores
saves

males
pudses
tapetseres

længder
efter ønske
indtil 370 cm

20 kg/m²
 $\lambda = 0,065$

Forlang
special-tegninger
for anvendelse til
forskellige formål

Specielle færdige lette skillerumselementer
leveres klar til opstilling

Tilbud og alle oplysninger gives.

STRAMIT-FABRIKEN

GENTOFTE . MALTEGAARDSVEJ 18 . TLF. GE *4500

Udenlandske arkitekturtidsskrifter

I nedenstående liste er optaget de udenlandske arkitekturtidsskrifter, som *Arkitekten* korresponderer med.

Finland

Arkitekten, udgivet af Finlands arkitektförbund, månedstidsskrift, ca. 180 sider pr. årgang.

Rakennustaito, månedstidsskrift, ca. 25 sider.

Tekniska Föreningens i Finland Förhandlingar, månedstidsskrift, ca. 16 sider.

Norge

Bonytt, organ for Landsforeningen Norsk Brukskunst, månedstidsskrift, 224 sider pr. årgang.

Byggekunst, Norske arkitekters tidsskrift, månedstidsskrift, ca. 250 sider pr. årgang.

Teknisk Ukeblad, udgivet af Den norske ingeniørforening og Den polytekniske forening, ugetidsskrift, ca. 20 sider.

Sverige

Bygglitteratur, referater fra byggetidsskrifter, månedstidsskrift, ca. 12 sider.

Byggmästaren, tidsskrift for arkitektur og bygningsteknik, 2 gange pr. md., ca. 500 sider pr. årgang.

Byggnadsvärlden, ugetidsskrift, ca. 8 sider.

Form, Svenska Slöjdföreningens tidsskrift, månedstidsskrift, ca. 290 sider pr. årgang.

Hem i Sverige, tidsskrift for boligindretning og havekultur, månedstidsskrift, ca. 360 sider pr. årgang.

Kontur, Nyt kulturtidsskrift udgivet af Svenska Slöjdföreningen, 2 hæfter om året.

att bo, månedstidsskrift, ca. 30 sider.

Belgien

Architecture, månedstidsskrift, ca. 20 sider.

England

Architectural Association Journal, månedstidsskrift, ca. 20 sider.

Building Digest, månedstidsskrift, ca. 430 sider pr. årgang.

The Architectural Review, månedstidsskrift, ca. 380 sider pr. årgang.

The Journal of the Royal Institute of British Architects, månedstidsskrift, ca. 34 sider.

Frankrig

L'Architecture d'Aujourd'hui, månedstidsskrift, ca. 70 sider.

L'Architecture Francaise, månedstidsskrift, ca. 50 sider.

Techniques et Architecture, månedstidsskrift, ca. 60 sider.

(Teksten fortsættes på omstående side)

Durisol hulblokke til 20 cm ydermure fremstilles på ny anlæg i ny fabrik som et millimeter-nøjagtigt materiale.

Priskurant for opsætning enten som murer- eller arbejdsmandsarbejde.

Man får en tør, sund og stabilt isolerende ydermur – tør k -værdi = 0,7, efter ingeniørforeningens normer $k = 0,9$.

Skriv efter ny brochure.

Durisol isolerende jernbetondæk – en ribbekonstruktion med høje isoleringsværdier til bolig-, forretnings- og institutionsbyggeri. Dækblokke på $\frac{3}{4}m^2$ oplægges på åben forskalling. I de sidste 3 år er her i landet oplagt ca. 200.000 m^2 Durisol dæk. Dimensioneringstabel er udsendt til alle projekterende teknikere.

Durisol tagplader til industribyggeri fremstilles med eller uden gennemgående ventilationskanaler. Armeringsjern ligger beskyttet i prefabrikerede betonstave. Fri spændvidde indtil ca. 3,10 m. Tagpladerne er forsynet med 1 cm overbeton til påklæbning af pap, undersiden er belagt med ca. 1 cm puds. –

Durisol façadeplader (F-plader) vinder stærkt frem i industri- og institutionsbyggeri. F-plader giver et smukt eksteriør, en for industrien velegnet „elastisk“ byggemetode og gode isoleringsværdier. 10 cm plader: $k = 1,0$, 12 cm plader: $k = 0,9$.

Nemme og hurtige byggemetoder, sunde, tørre, velisolerende materialer og hensigtsmæssige konstruktioner har i mange europæiske og oversøiske lande ligesom i Danmark givet Durisol en fremtrædende plads i vor tids byggeri.

Durisol

NØRRESUNDBY · TELEFON 6165 og 6250

Danfoss

TERMOSTATISKE RADIATORVENTIL for varmt vands og lavtryksdampanlæg

Foreslå Deres kunder at få installeret Danfoss selvregulerende radiatorventil, der sikrer konstant varme og sparer på brændslet.

Ved henvendelse til fabrikken eller et af afdelingskontorerne, kan De rekvirere tryksager med udførlige oplysninger samt instruktioner om montering og justering.

Danfoss

Fabrik for automatiske kontrolapparater
Nordborg. Tlf. Havnbjerg 5411

København: Gl. Kongevej 1 E. Vester 1148
Århus: Christiansgade 29. Tlf. 35511
Ålborg: Nyhavnsvej 12. Tlf. 8230
Odense: Vestervej 44. Tlf. 15075

Holland

Bouwkundig Weekblad, ugetidsskrift, 624 sider pr. årgang.
Forum, månedstidsskrift for arkitektur og dekorativ kunst, 335 sider pr. årgang.

Italien

Metron, månedstidsskrift, organ for CIAM, ca. 624 sider pr. årgang.
Edelizia Moderna, månedstidsskrift, ca. 75 sider.

Schweiz

Werk, månedstidsskrift for arkitektur og kunst, ca. 380 sider pr. årgang.

Sovjetunionen

Архитектура и Строительство. Månedstidsskrift for arkitektur og genopbygning, ca. 40 sider.

Tjekoslovakiet

Architectura ČSR, månedstidsskrift, ca. 350 sider pr. årgang.

Tyskland

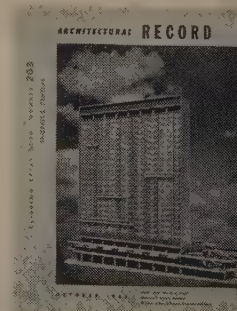
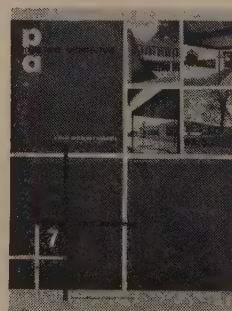
Neue Bauwelt, ugetidsskrift, ca. 25 sider.
Die Neue Stadt, månedstidsskrift for arkitektur og byplanlægning, ca. 40 sider.

Østrig

Der Aufbau, månedstidsskrift for genopbygning, ca. 580 sider pr. årgang.

U.S.A.

Architectural Record, månedstidsskrift, ca. 100 sider.
Progressive Architecture, månedsskrift, ca. 75 sider.

Fås hos farvehandlerne

EXOFERRO

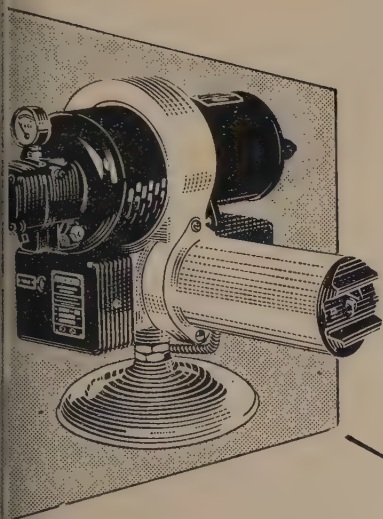
rustbeskyttelsesserien

Beskytter effektivt værdierne mod rustens ødelæggelser.
Fås hos farvehandlerne.

HYGÆA^{A/S}

KØBENHAVN · AALBORG

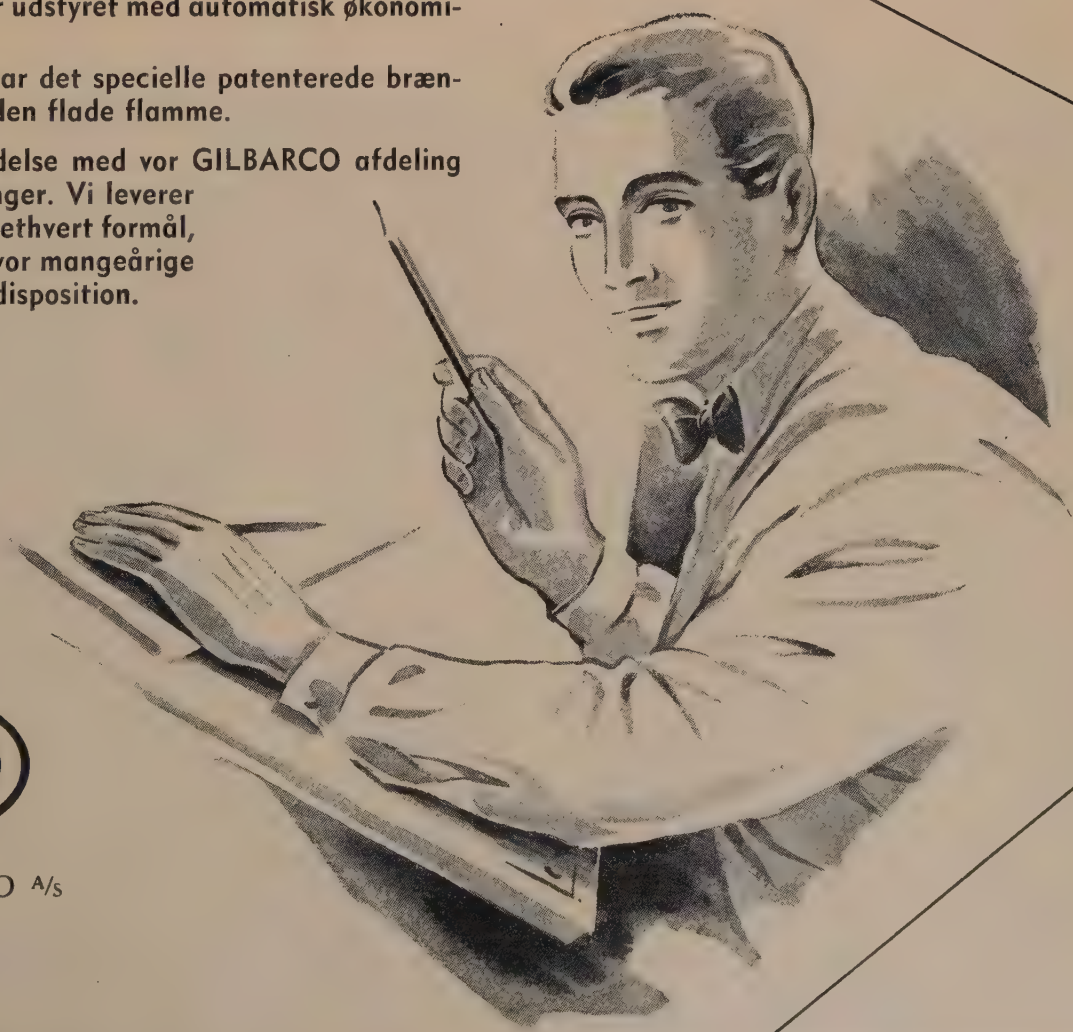
GILBARCO

**har noget i sig,
som intet
andet oliefyr har...**

Den sagkyndige går ikke efter påstande, men efter kendsgerninger. Ud fra denne objektive bedømmelse vælger flere og flere GILBARCO OLIEFYRET. Specielt de kendsgerninger gør udslaget:

-) Kun Gilbarco er udstyret med automatisk økonomikobling.
-) Kun Gilbarco har det specielle patenterede brænderhoved med den flade flamme.

Ønsket Dem i forbindelse med vor GILBARCO afdeling og få alle oplysninger. Vi leverer Gilbarco anlæg til ethvert formål, og vi stiller gerne vor mangeårige erfaring til Deres disposition.

DANSK ESSO A/S

A/s HOTACO

HOLBÆK - KØBENHAVN - HORSENS

Tlf. 1213

C. 13842

Tlf. 3313

Ca. 3.000 m² LAMELIT anvendt under tegl på Arbejderhøjskolen i Esbjerg. (Arkitekt Otto Frankild M.A.A.)

KAMPSAX

KAMPMANN, KIERULFF & SAXILD

FABRIKSBYGNING FOR NORDISK DIESEL-AUTO

KONTORBYGNING

BRUGSFORENINGSBYGGERI

Af arkitekt M.A.A. M. K. Michaelsen

725.2: 334.5

En brugsforening er en kreds af forbrugere, der i fællesskab tager varer hjem til succesiv fordeling efter den enkeltes behov. Varerne betales ved modtagelsen eller ved mdl. afregninger med „dagspris“ eller en pris, der godt og vel dækker omkostningerne ved fordelingen, hvorefter de for meget erlagte beløb ved årets afslutning, efter at nødvendige afskrivninger og henlæggelser er foretaget, tilbagebetales forbrugerne i forhold til deres køb.

Til at tage hånd om denne hjemtagelses og fordelingsforeteelse vælges en bestyrelse, der antager lønnede medhjælpere, som opererer med varerne i et bygningsanlæg; det som også kaldes brugsforeningen.

Den første endnu eksisterende brugsforening, der oprettedes her i landet, så dagens lys i Thisted i 1866. Den og et par samtidige såkaldte arbejderforeninger havde ved tilblivelsen et udpræget socialt tilsnit med nogen skelen også til tilværelsens kulturelle sider, men den var ellers, som sit engelske forbillede, realistisk nok, idet dens formål var at skaffe medlemmerne deres daglige brød i bedst tænkelig kvalitet til lavest mulige priser.

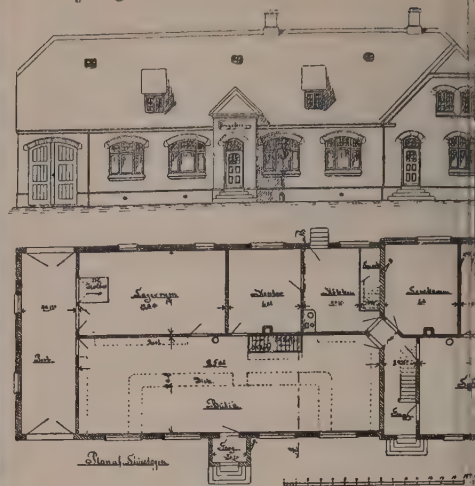
Det var i byerne, brugsforeningerne blev til, men det blev herhjemme på landet, de først fik vind i sejlene, måske i starten hjulpet af læbælteordningen omkring købstæderne, men vel ellers først og fremmest af et ønske hos bønderne om at frigøre sig for afhængighedsforholdet til byerne. En trang til på demokratisk grundlag selv at ordne sagerne har utvivlsomt spillet en stor rolle hos datidens bønder – den generation, der senere skabte de store produktionsandelsforeninger.

Brugsforeningerne bredte sig i hvert fald med stor hast over det

Interiør fra gammel brugsforening

Façade og plan 1:400 fra bygmester Kr. Kristensens typetegninger i F.D.B.'s rbog 1910

ganske land, og de fandt hurtigt ud af at slutte sig sammen om en gros indkøbsforening.

I 1896, da antallet af foreninger var nået op over fem hundrede, sluttede de sjællandske og de jyske indkøbsforeninger sig sammen til Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger med det hovedformål at forsyne brugsforeningerne med varer købt direkte på produktionsstedet – og, hvis det måtte skønnes formålstjenligt, selv at optage produktion.

Herudover skulle det være et andet af F.D.B.s formål at repræsentere og bistå brugsforeningerne på alle områder, hvor det måtte være af værdi for samvirksomheden.

Medlemsskabet af F.D.B. berører ikke den enkelte brugsforening i dens handlefrihed. Det er brugsforeningerne, der ejer og driver Fællesforeningen og ikke omvendt. Måske ville det – navnlig fremover – være til fordel for begge parter med lidt tilløb til strre gensidighed, altså med et par smpligter fra foreningernes side overfor deres Fællesforening, uden hvilken de næppe var nået ret langt.

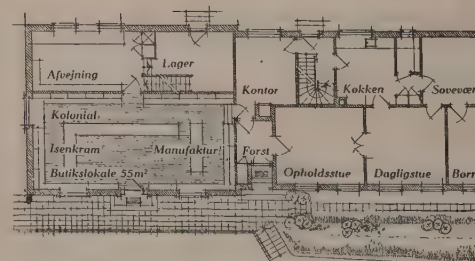
For eksempel burde en brugsforening vel, hvis den gennem en årrække havde vist tilbagegang på en plads, hvor fremgang ellers skulle være mulig, kunne slettes af medlemslisten eller tolerere optagelse af en „konkurrent“ på stedet. Nogen kbepligt i forening med pligt til i fællesskabets interesse at hjemtage hovedparten af varerne på den mest rationelle måde ville sikkert heller ikke være af vejen.

I 1953 var brugsforeningernes antal nået op på 1920 (hertil kommer 125 specielle medlemmer uden butik som f. eks. andre andelsforeninger) med et medlemsantal beregnet efter foreningernes andele i F.D.B. på ca. 420.000.

Brugsforeningernes samlede omsætning har antagelig ligget på godt en milliard kroner, og heraf er købt i F.D.B. for 625 mill. kroner, af hvilke igen for godt 200 millioner kroner kom fra egne fabrikker. Der blev tilbagebetalt til brugsforeningerne ca. 19 mill. kroner, et tal der ikke afviger meget fra brugsforeningernes dividende til medlemmerne. Dividendegevinsten er så at sige i sin

Flade brugsforening, Mors, 1931

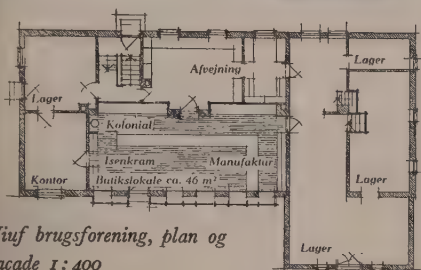

Flade brugsforening, faade og plan 1:400

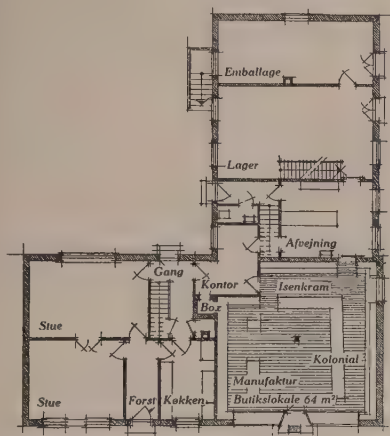

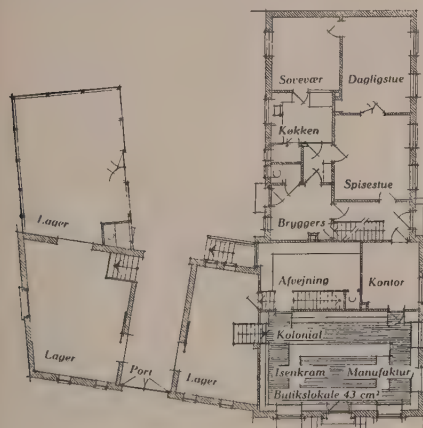
Viuf brugsforening, ombygning 1930

Viuf brugsforening, plan og
facade 1:400

Hygum brugsforening, 1939, plan 1:400

Kaas brugsforening, 1930, plan 1:400

helhed opsamlet af hovedforeningen F.D.B. Det er altså på indkøbene, brugsforeningerne har „tjent“, medens detaildistribueringen kun har balanceret, hvilket i bedste tilfælde kan skyldes lavest muligt ansatte udsalgspriser, men ellers må tilskrives for store omkostninger i gennemgangsleddet butikken. Nå, der kan jo også være foreninger, der har ment det rigtigt at øge arbejdskapitalen, der mange steder gennem kronens formindskede værdi var på vej til ikke at strække til – og fremmede penge er jo bleven temmelig dyre.

Det apparat brugsforeningerne og deres fællesforening udgør er i sin konstruktion et af de fineste tænkelige organer for varefremskaffelse og varefordeling. Det repræsenterer rigtigt udnyttet den korteste vej fra producent til forbruger. Det bygger på rationalisering gennem samarbejde, men ingen af foreteelserne synes at være ført helt til bunds. Der er åbenbart mange „urationelle“ hensyn at tage, inden hveden når fra combineren til køkkenet. Da de første 25-30 år af F.D.B.s tilværelse var forløbet, synes deres daværende merkantile leder, direktør Frederik Nielsen, at have været optaget af overvejelser i den retning. I hvert fald begyndte han at interessere sig for specialbistand til løsning af opgaver udenfor det rent handelsmæssige område. Resultatet af denne interesse (Frederik Nielsens interesser gav altid resultater) blev i hurtig rækkefølge oprettelsen af et Centrallaboratorium, et Ingeniørkontor og et Arkitektkontor.

Forud havde et konsulent- og revisionskontor, et stort ugeblad, *Brugsforeningsbladet* (nu *Samvirke*) set dagens lys, og senere fulgte en skole (Andelsskolen ved Middelfart), en Reklameafdeling, en Oplysningsafdeling og en Planlægningsafdeling.

Det er ved denne lejlighed, Arkitektkontoret og dets arbejde, der er i søgelyset, og anledningen er, at det efter 25 år i manegen – og det har været noget af en cirkus – er blevet bedt om indenfor et begrænset område – butiksbyggeriet – at gøre en slags status. Om tidspunktet for en sådan status er heldig valgt, ved jeg ikke. Det falder sammen med nogle overvejelser, vi er oppe i om at afskrive alt det, der har været god latin på bjerget lige til op omkring 1951/52. Det meste af det havde sin rod i håndværkets tidsalder – den romantiske krydderi- og sildeduftende høkerbutik med manden bag disken – petroleumslampen under loftet, og udenfor på vejen den stive vogn med brænde, vinankeret under sædefjælen og forspændt med gumlende stude eller et par sindige rød-blissede øg ... De gode gamle dage ...

Vi har her i Danmark ikke skabt fremskridtene. De elektriske vægte og kasse- og regnemaskinerne kom udefra. Det gjorde køle- og fryseboksene også – og bilerne og traktorerne og de andre apparater og alt det, der har omskabt vor daglige tilværelse. Men vi har taget mod disse fremskridt og efter evne søgt at passe dem ind i vor fortid – bl. a. i den del af vor fortid, som udgøres af husene omkring os. Traditionen og de røde mursten er sejlivede – lad gå med murstenene, men ...

Nå, det var altså Frederik Nielsen, der var far til F.D.B.s arkitektkontor, der oprettedes i 1929.

Idéen havde han undfanget adskillige år tidligere – på en bänk

Gyrstinge brugsforening, 1938

Lyderslev brugsforening, 1953

Vesterhede brugsforening, 1940

Bjælkerup brugsforening, 1950

Sæby og omegns brugsforening, 1936

Interiør fra brugsforening 1930

i Haveselskabets have – også før de beslægtede foreteelser i Sverige, Finland og Norge havde knyttet arkitekter til deres virksomheder. F.D.B. kom med, men sidst, for dens bestyrelse ville ikke straks følge sin direktør. Og der var en naturlig grund til dens tilbageholdenhed, idet dens næstformand, Kr. Kristensen, Sørslev (han sad i bestyrelsen fra 1908 til 1932, deraf 21 år som næstformand) var bygmester og drev som sådan en ikke ubetydelig bygningskonsulent- og arkitektvirksomhed. Han var en stabil håndværker af den årgang, der er ansvarlig for den bedste del af byggeriet på landet omkring århundredeskiftet.

I 1910 skrev han i F.D.B.s årbog en artikel ledsaget af tegninger om indretning og opførelse af praktiske brugsforeninger. En af tegningerne bringes her, og den beretter lidt om, hvordan man, da F.D.B. fyldte 25 år, mente, at et butiksanlæg skulle udformes. I 1929, ved Arkitektkontorets oprettelse, afløstes bestyrelsens næstformand som bygningskonsulent af arkitekt M. K. Michaelsen. Det var vist nok med næstformandens, men ikke med formandens, direktør L. Brobergs, tilslutning. Sidstnævnte kunne ikke se, hvad man sådan til daglig skulle sætte en arkitekt til; iøvrigt regnede han formentlig med fortsat bistand fra bygmesterens side, og vel også med – som hidtil ved større byggearbejder – at kontakte privat praktiserende arkitekter. Men han bød loyalt den nye medarbejder velkommen og støttede ham på udmærket måde i starten, indtil kontorets medhjælperstab efter et halvt års forløb var vokset til fire. Da slog han, dog uden virkning, bak. Det har sikkert også været vanskeligt for en repræsentant for den forrige generation at indstille sig på, at et varefordelingsapparat skulle operere med et stort antal arkitekter – eller omvendt. Der er dem, det kniber for endnu.

Ved oprettelsen blev det understreget, at arkitektkontorets fornemste opgave skulle være at bistå brugsforeninger, som måtte ønske det, med råd og dåd ved foreliggende bygge- og butiksmonteringsopgaver. Herudover skulle det være til rådighed, når F.D.B. selv, og senere også andre andelsforetagender, optrådte som bygherre eller havde behov for arkitektbistand på andre områder.

Det viste sig snart, at mange brugsforeninger ønskede bistand. Adskillige var på vej til at køre fast i for små, også tit for gamle og forlængst helt udtjente huse. Som regel (det var mest på landet) drejede det sig om oprindelig lange lave huse, der senere var udvidede med gårdfløje for lagre. I gadehuset fandtes butikken med baglokale og uddelerens bolig, suppleret med medhjælperværelser i tagetagen. Der var gået „tradition“ i foreteelsen – programmet lå fast – og det var slet ikke dårligt set i forhold til tid og sted og den opgave, der skulle løses.

I byerne så billedet noget anderledes ud. Her var det i de større byer ikke ualmindeligt, at brugsforeningerne havde lejet sig ind hos private husejere eller i andelsboligforeningernes komplekser. En del foreninger ejede dog selv det hus, hvori de boede – det var gerne en enkelt opgang med 2–3 etager og butik i stuen.

Mens brugsforeningernes andel i omsætningen på landet gennemgående lå højt – her og der indenfor vareområdet til fuld dækning på stedet – lå byernes foreningers lavt. Dette forhold har

siden rettet sig. Størstedelen af de senere års fremgang indenfor brugsforeningernes omsætning hidrører fra byerne.

Af de opgaver, arkitektkontoret fik overladt, var ombygningerne i antal størst, og mange af dem kom til at bestå i at bygge en etage på gadehuset; her indrettedes en bolig for uddeleren, mens hans hidtidige i stueetagen inddrogtes til udvidelse af butikken. Samtidig installeredes centralvarme, varmt vand, toilet og badeanordninger – og butikken fik nyt inventar.

Den næststørste gruppe omfattede nye bygningsanlæg. På det område skulle der have været muligheder for en særlig indsats fra arkitektkontorets side. Der blev også lagt op til den – og for så vidt angår de „merkantile“ forbedringer og de tekniske løsninger, nåedes helt tilfredsstillende resultater, men vistnok næppe heller mere.

Den helt store indsats – de banebrydende fremskridt – var foreningerne endnu ikke modne til at tage.

Det blev fra begyndelsen og i mange år derefter kun til hæderlige tilløb – tilløb, hvis største fortjeneste det måske kan blive at danne springbrædt for de forestående bestræbelser. I „tilløbet“ er den nye generation vokset op, der skal tage sig af vareformidlingen i de kommende år; det er de „fagfolk“, der enten selv skal lægge programmet for fornyelsen, eller – hvis det kommer udefra – skal kunne tilegne sig det.

En særlig gruppe af Arkitektkontorets arbejde med butikker udgjordes af bybrugsforeningerne. De havde stået i stampe i nogen tid, så de var taknemmelige emner. I dag er mange af disse foreninger inde i en rivende udvikling ikke ganske ulig den, vi kender fra de amerikanske supermarkeder. Engang de sidste, er de nu godt på vej til at blive de første.

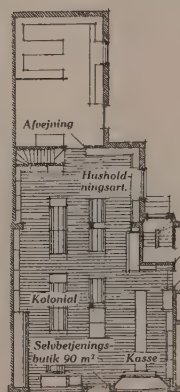
Parallelt med opgaverne for brugsforeningerne fulgte snart en lang række arbejder for Fællesforeningen. Den ene fabrik efter den anden blev ombygget, udvidet eller nybygget; det samme gjaldt lagerbygningerne og manufaktur-detail-udsalgene. Dertil kom udstillingsopgaver, propaganda for bedre møbler og de første spirer til et møbelarkitektkontor. En overgang overtog Arkitektkontoret (H. E. Langkilde) reklameafdelingens opgaver. Ind imellem udgaves bøger, forfattedes artikler, og holdtes foredrag om snart sagt alt det, arkitekter har tilknytning til; og det er vist ikke så lidt, når man ikke holder sig i baggrunden.

Ved krigsudbruddet beskæftigede kontoret et personale på omkring 40 personer – men så kom restriktionerne – og arbejdet gik lidt efter lidt næsten helt i stå. Men i stilstandsårene arbejdedes der med de nye butikstyper og det til dem hørende inventar. Inventaret nåede at komme i brug enkelte steder straks efter krigens ophør, mens det først lykkedes at indføre den første selvbetjeningsbutik i 1950. Der var to samtidige på tegnebrættet, en i Esbjerg og en i København. Den sidste blev den første i en lang række af nye H.B. selvbetjeningsbutikker, der i de få år, der er gået, har gennemløbet en udvikling fra en slags famlende eksperiment til en efterhånden ret afklaret helhed.

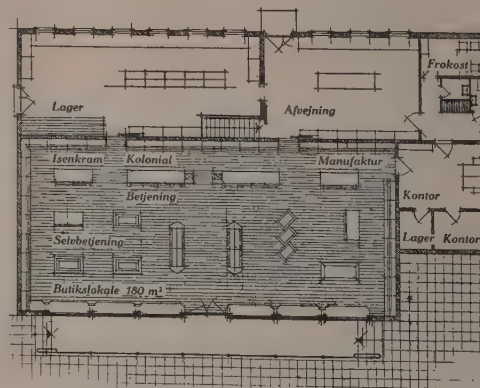
Med restriktionernes afvikling kom byggeriet langsomt igang igen – dog ikke i et omfang som tidligere, selv om arbejdsområdet udvidedes til også at omfatte opgaver for Andelsbanken, Dansk

Interiør fra brugsforening 1953

Skive brugsforening, ombygges til selvbetjening, 1951, plan 1:400

Greve brugsforening, selvbetjeningsbutik 1954, plan og facade 1:400

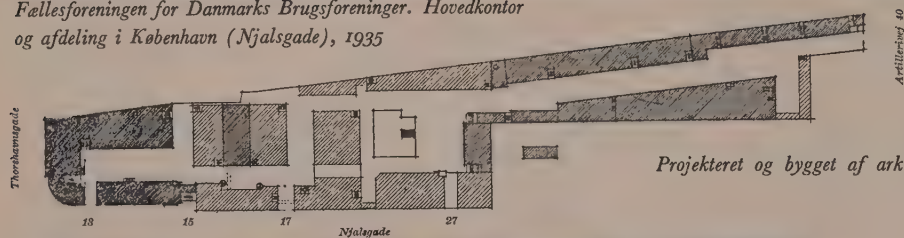

Strammelse Brugsforening, 1937

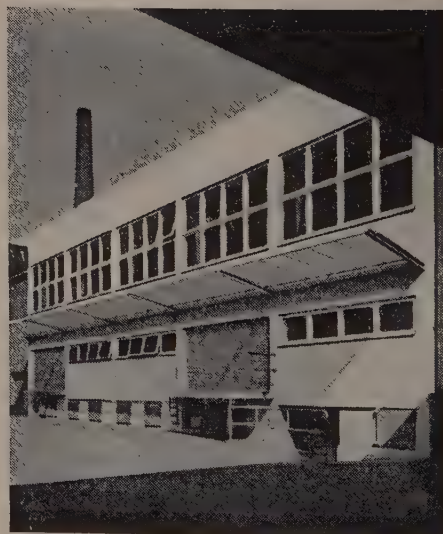

Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger. Hovedkontor og afdeling i København (Njalsgade), 1935

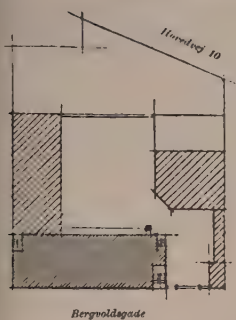

Projekteret og bygget af arkitektkontoret

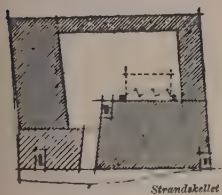

Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger. Interiør fra hovedbygningens gård og markederibygningen (1940)

Fællesforeningen for Danmarks brugsforeninger, afdeling i Vejle (1950)

Fællesforeningen for Danmarks brugsforeninger i Rønne, (1950-52)

Andels Gødningsforretning, Dansk Andels Ægexport, Danske Landboforeningers Frøforsyning, Kartofflelexportudvalget, Andelsvaskerierne og andre andelsforetagender, der står som medlemmer af F.D.B.

Udenfor denne medlemskreds, der iøvrigt er ganske frit stillet ved valg af arkitektbistand, er F.D.B.s arkitektkontor aldrig gået. Siden 1929 har langt over 100 arkitekter eller ingeniører i kortere eller længere åremål været beskæftiget på Arkitektkontoret.

Af de 22, medarbejderstaben i dag udgør, har flere 20-25 års anciennitet.

Medarbejderne er ansat på alm. funktionærvilkår med en beskeden pension. De ælste er „selvstændige“ arkitekter, hvis arbejdsform ganske svarer til den privat praktiserende arkitekts. De yngre er medhjælpere, der „flytter“ til opgaverne indenfor murene. Nogen rangforordning, udover at chefarkitekten og hans nærmeste medarbejder, arkitekt Poul Hansen, fordeler opgaverne og ansætter og afskediger personale samt er ansvarlig overfor bygherren og F.D.B.s ledelse for kontorets gerninger, forekommer ikke andre steder end på lønningslisterne.

Nå – men en brugsforening er altså – foruden at være en organisationsmæssig foreteelse – en forening med medlemmer og bestyrelse og revisorer og vedtægter og alt der der – en butik, hvorfra forbrugerkredsen kan forsyne sig med dagliglivets fornødenheder.

Det kan være

en kolonialbutik (med eller uden grovvarer)

en isenkrambutik

en manufakturbutik

en skotøjsbutik

en kødbutik

en viktualiebutik

en grønt- og frugtsagsbutik

en mælkebutik

en bagerbutik

en påklædningsbutik

en møbelbutik o. s. v.

Det kan være en af disse kategorier eller flere af dem under samme tag, evt. i samme lokale.

F.D.B.'s fabriker i Viby, Jylland

*F.D.B.'s fabriker i Viby, Jylland,
Søbefabriken 1935*

Hørskæteriet Linum, Viby Jylland, 1941

Svendborg konserverfabrik , 1946

Vejle dampmølle, 1931 og 1937

F.D.B.'s fabrikker i Kolding

På landet og i de mindre byer møder vi som regel den „blandede butik“ (blandet landhandel) helt eller delvis dækkende hovedgrupperne kolonial, isenkram og manufaktur (begrænset udvalg), somme tider udvidet med en lille skotøjsafdeling.

Herude har kød, viktualie, grøntsager og brød ikke vundet indpas i brugsforeningerne, vel sagtens fordi disse emner endnu i stor udstrækning ordnes indenfor hjemmets rammer eller drives som håndværk.

I byerne har den stærke opdeling i kolonialbutik med grøntsager og et beskedent udvalg af husholdningsisenkram, kødbutik, viktualiebutik, bageri og manufakturbutik indtil fornylig været reglen, forankret i sundhedsvedtægternes bestemmelser og arven fra laugsvældets dage. Nu er man her med „super markederne“ på vej til den udvidede, måske til den gennemførte samhandel. Der skal dog vist en ny næringslov og en ny sundhedsvedtægt og meget andet nyt til, før f. eks. mælk må forhandles fra andet end et mejeri – skønt et mejeriudsalg nærmer sig en butiksform, der er ved at overleve sig selv.

På landet bor forbrugerkredsen spredt, og forbrugerne spænder fra enlige personer i jordløse huse til store familier omfattende også medhjælpere i bedriften på gårdene.

I byerne er forbrugerkredsen mere ensartet, og der bor den i en tæt ring omkring butikken.

Gårdmandskonen går sjældent den lange vej til en kolonialbutik for at købe mel og gryn og sæbe o. lign. Hun ringer efter varerne,

der så bliver bragt. Kødvarerne (hun har måske hovedparten i en fryseboks) kommer slagterne med i en vogn og i hælene på ham følger fiskehandleren og bageren.

I byen er det daglige butiksbesøg en af de hjemmeværende husmødres vigtigste og mest underholdende beskæftigelser. Hendes udearbejdende søstre fylder butikkerne den sidste halve time før lukketid.

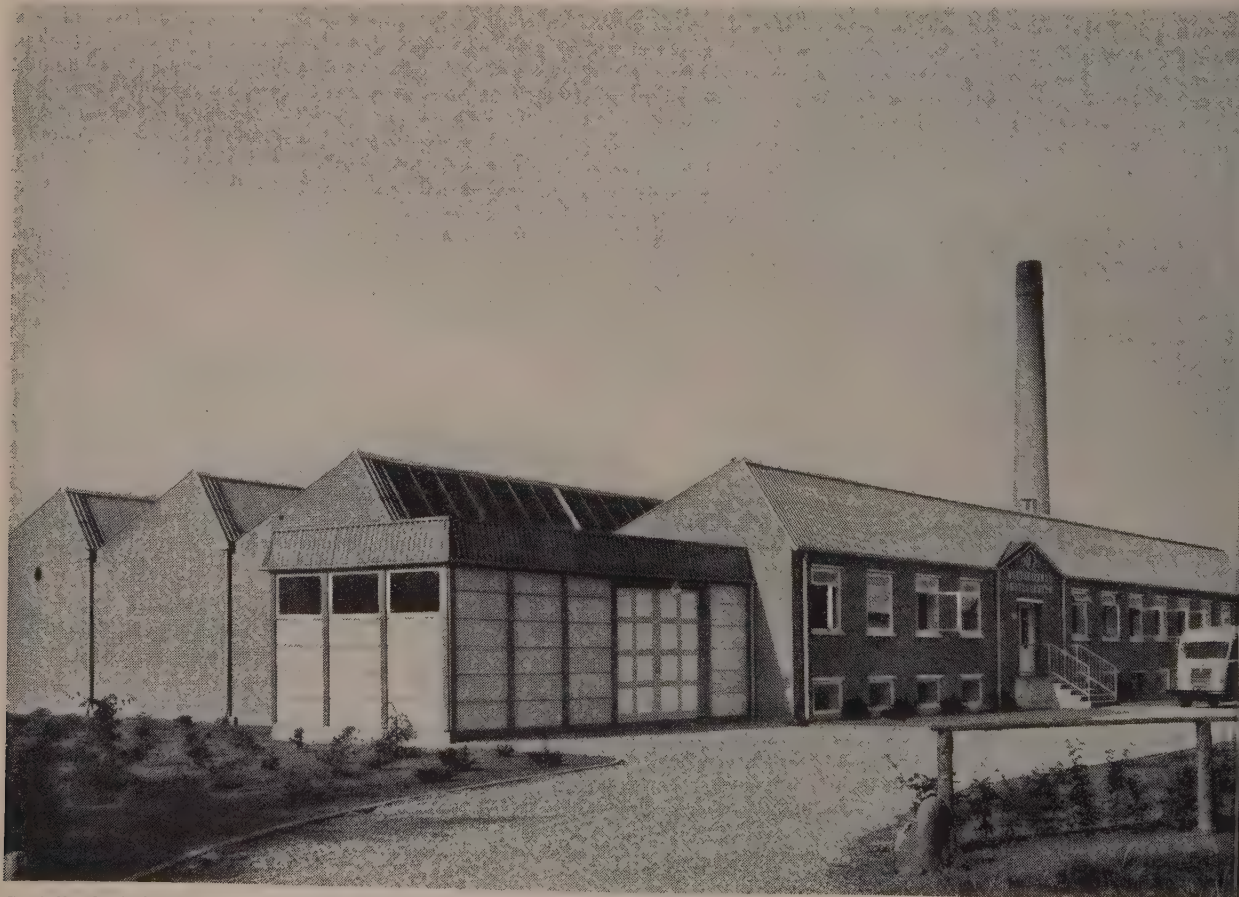
På landet er der ringe eller kun sjældent kontakt mellem forbruger og varemarked – derfor bl. a. kommer slagteren og bageren – og brugsens varebil.

På landet har husmoderen plads til store indkøb i køkken og kælder og i køleskab – i byernes små køkkener er der kun plads til dagens forbrug.

Landmanden køber på kontrabog og betaler med store beløb på samme måde, som han modtager sine indtægter i store beløb. Byboen betaler ved hvert enkelt butiksbesøg – med den del af ugelønnen, der er afsat hertil.

Jo – der er stor forskel på vareformidlingen mellem land og by, når det drejer sig om fremskaffelsen af det daglige behov. Den forskel slår selvfølgelig igennem i udformningen af butikken. Det er vareudvalget og omsætningshastigheden og selve omsætningen, der danner grundlaget for dimensionering og planudformning. Det hænder, at den varegruppe, der omsættes mindst, kræver størst plads.

Men teknikken i formidlingen af de vareemner, der går igen

Østsjællands Andelsvaskeri, Store Hedinge 1950

F.D.B.'s frøafdeling, Århus

F.D.B.'s tobaksfabrik i Esbjerg, 1940

begge steder, er i det væsentligste den samme, og derfor kan apparaterne i mange enkeltheder udformes ens. Der er basis for en standardisering – og standardisering har da også gennem årene været udnyttet med stor fordel. Før 1940 var to arkitekter tilstadighed beskæftiget med „at standardisere“ – til stadighed, for man låste sig ikke fast; standarderne forbedredes og fornyedes år for år. Det har dog ikke betydet, at bygherrerne altid fik de sidste goder med – ofte har de vraget dem til fordel for ældre standardemner.

De første planer til mere levende butikker og til selvbetjenings-butikker fremlagdes af Arkitektkontoret adskillige år før krigen. Først adskillige år efter krigen begyndte de, der står midt i arbejdet imidlertid at interessere sig for dem. Det er tit arkitekters skæbne at se det, de selv anser for det rigtigste og værdifuldeste for bygherren, vraget af denne. Men hans interesse kommer senere – der skal en modningstid til – og når den er overstået, møder arkitekten måske sine gamle ideer med en ny far. Tilværelsen er ikke uden oplivende momenter.

Det er ikke ret længe siden, at alle varer udvejedes eller aftapedes i butikken; det gør man ikke mere så meget som før – i Amerika, siger man, er det helt slut.

Men hvis nu alting kom frem emballeret i familieportioner – også f. eks. fersk kød – så kunne man helt springe det gammeldags butiksled over. Man kunne arrangere sig i et stort lagerrum og give forbrugerne direkte adgang til det, så de selv kunne tage varerne frem fra kasser og reoler og kølediske og betale ved udgangen. Varer til udbringning kunne tages af personalet fra samme lager.

Og på den måde blev husmoderen fri for at løbe fra butik til butik og hvert sted slutte op som den sidste i køen.

Ingen ventetid – kurven fyldt i kundens eget tempo. Det er selvbetjeningsbutikken – det er sådan først amerikanerne og siden f. eks. svenskerne, og mange andre har gjort det eller er på vej til at gøre det, hvor vider og vedtægter eller andre gamle levn ikke stiller sig hindrende i vejen.

Det er den udviklingslinie, brugsforeningerne herhjemme gerne ville eller skulle følge. Det kan lade sig gøre, og gjort rigtigt lønner det sig.

I Danmark skal der en række dispensationer, der samtidig forudsætter specielle indretninger, til, før samhandel kan etableres. Sagen er noget indviklet, men sundhedsmyndighederne har alligevel vist den stor interesse. De større byer som f. eks. København, Århus, Ålborg og Esbjerg m. fl. er gået ind for samhandelen på nærmere vilkår, men enkelte pladser viser endnu nogen tilbageholdenhed; det gælder bl. a. et par af hovedstadens omegnskommuner; det var ellers at vente, at de store nydannelser, som disse kommuner repræsenterer, var de første til at gribe fremskridtene. Samhandelen er nemlig et fremskridt – det er den rationalisering af detailledet, som må komme umiddelbart i industrialiseringens spor.

Springet til samhandelen har ikke været stort for brugsforeningerne, for de havde jo i forvejen de forskellige butiksformer under samme hat. Og springet til selvbetjening var heller ikke en frem-

med tanke; medlemmerne henter jo varerne i deres egen butik. Man måtte imidlertid afvente standard emballeringen – de færdige portionspakker. Da den side af sagen var gennemført (eller næsten gennemført) – ja, så kom selvbetjeningen – den var ikke en opfindelse – den var en udvikling – en ganske naturlig udvikling, der bare bremses lidt, fordi den ikke har været forudset af næringslovens og sundhedsvedtægternes forfattere.

Bremser er en god ting – men vil man videre, skal de jo ind imellem løsnes lidt.

Butiksformen, handelsformen og alt, hvad der knytter sig hertil, er ikke de eneste led i detailhandelens rationalisering. Denne rationalisering begynder med byplanen.

Man kan sætte sig på sin stol og med forhåndenværende materiale ganske nøje regne ud, hvor mange enheder af hvert vareemne, der gennemsnitlig i løbet af et år føres ind gennem hver enkelt entredør i et boligkvarter. Og så kan man regne ud, hvor mange boliger, der skal til for at bære et sæt butikker, hvis man ved, hvor stor butikkernes omsætning skal være, for at de kan løbe rundt. Når man ved det og tager sæsonudsvingene (jul, sommerferie o. l.) i betragtning, ved man også omtrentlig, hvor mange varer, der samtidig skal være tilgængelige pr. dag eller uge i butikken; og det kan man dimensionere den efter. Man kan regne sig til mange ting og deraf drage sine slutninger. Man kan bl. a. komme til det resultat, at der ingen vej er udenom de store selvbetjeningsbutikker, hvis facit skal blive til prismæssig fordel for forbrugerne uden at det går ud over varens kvalitet – og hvis de der betjener fordelingsapparaterne skal kunne leve hæderligt af det.

Andelsbanken, Frederikssund, 1952

Dansk Andels Æg Export, ægpakkeriet i Hjørring, 1949

*Dansk Andels Gødningsforretning,
Odense havn 1949.*

*Dansk Andels Ægexport.
Ægpakkeriet i Odense 1952.*

Og det kan tilføjes, at det herudover er en nødvendighed, at butikkerne indbyrdes samarbejder om produktion og indkøb. Vejen til dette mål er ikke forbeholdt brugsforeningerne. Den står åben for alle, og den er også ved at blive betrådt af flere. Endnu er disse „flere“ et fåtal. Måske vil de længe blive ved at være de færreste – men med den største andel i vareomsætningen – og det er netop målet.

Brugsforeningerne er gået i spidsen med rationaliseringen indenfor detailledet. De åbnede de første selvbetjeningsbutikker her i landet og de første butikker, hvorfra både kolonial, husholdningsartikler o. l., grøntsager, fersk kød og tilberedt kød (viktualievarer) og brød forhandlede i et og samme rum.

Det betød en ny butiksform – det betød et langt større salgslokale end det eller de hidtil kendte, med fritstående og tilgængelige reoler og åbne montre – og det betød navnlig åbne køle- og frysemontre.

Og sidst, men i denne sammenhæng ikke mindst, betød det et spændende nyskabende arbejde for arkitektkontoret.

Nogle resultater af dette arbejde fremlægges ved denne lejlighed med nogle ældre arbejder fra kontorets første dage og nogle fotos fra andre arbejdsområder som baggrund.

Selvbetjeningsbutiker

Af arkitekt M.A.A. Poul Hansen

725.21:334.5

Selvbetjeningssystemets forudsætning er, at der gives kunderne lejlighed til at færdes frit rundt i butikken og selv udtage varerne, der ligger udstillede og prismærkede i let tilgængelige reoler eller åbne montrer. Varerne samles i kurve og bringes hen til kassedisken, hvor kontrollering, betaling og indpakning finder sted.

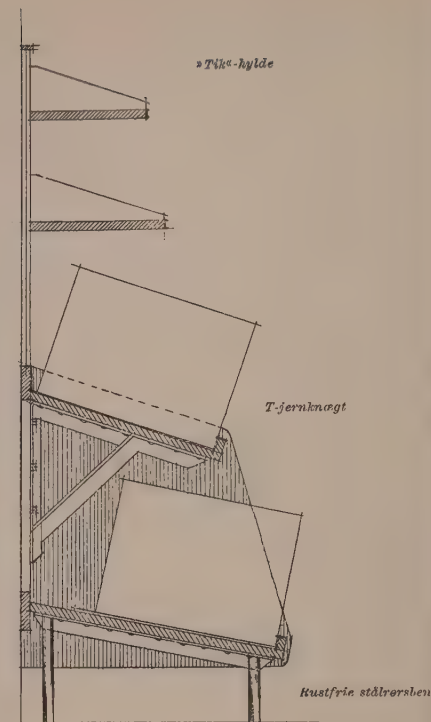
De primære krav til selvbetjeningsbutikkens udformning er overskuelighed, således at kunderne har let ved at orientere sig og finde frem til de forskellige afdelinger. Og indenfor disse må alle varer anbringes, så kunderne har lettest muligt ved at komme i kontakt med varerne. Inventaret må indrettes således, at alle varer er indenfor normal rækkevidde, d. v. s. ikke højere end 1,40 m og helst ikke lavere end 0,30 m over gulv. Af hensyn til overblikket må de fritstående reoler og montrer helst ikke være over 1,20 m høje. Der må være rigeligt med gulvplads mellem reolerne; minimum 1,40 m i gangbredde og i større butikker helst ca. 2,00 m. For at forhindre, at kunderne forlader butikken uden først at have passeret kassedisken, indretter man indgangsdøren således, at den kun kan åbnes udefra. Ved kassedisken findes udgangsdøren, der kun kan åbnes indefra.

Ved inventarplaceringen og ved at placere de nødvendighedsvarer, der erfaringsmæssigt indgår i de daglige indkøb, på de „strategisk“ rigtige steder, søger man at lede kunderne gennem hele butikken, således at de under deres besøg får lejlighed til at se alle varerne. Man søger så vidt muligt – hvor forholdene tillader det – den naturlige rækkefølge for en indkøbstur. Kødafdeling – viktualievarer, grøntsager og frugt, dernæst kolonialvarer, husholdningsartikler og sidst nydelsesmidler – øl, tobak, vin, chokolade. I flere tilfælde har man desuden i direkte forbindelse med selvbetjeningsbutikken placeret en brødbutik, således at husmoderen under eet tag og praktisk talt i samme butik kan forsyne sig med alt, hvad hun har brug for i den daglige husholdning. For at kunne indrette en sådan samhandelsbutik kræves der, som nævnt i den foranstående artikel, dispensation fra visse af bestemmelserne i de lokale sundhedsvedtægter og fra kødkontrolregulativet. Gennem forhandlinger med de respektive myndigheder er man efterhånden nået frem til visse retningslinier for de særlige krav, der må opstilles som grundlag for opnåelse af landbrugsministeriets dispensation, som i øvrigt kun gives efter anbefaling fra den lokale sundhedskommission.

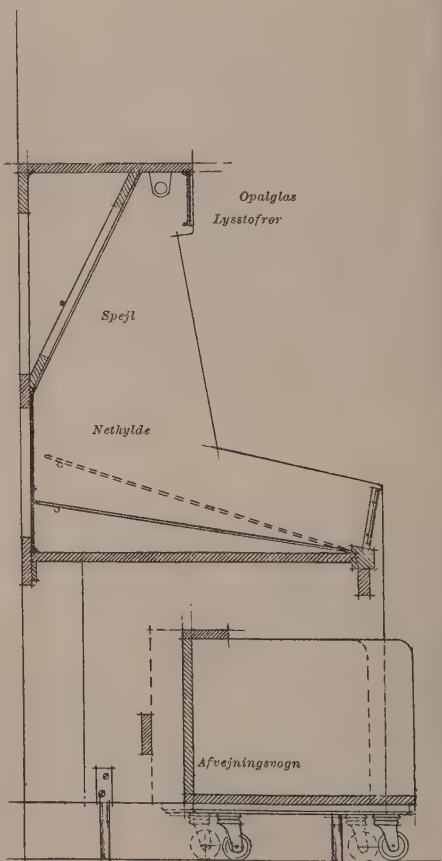
Da sundhedskommissionen i København og flere af de større byer ude i landet er gået ind for at anbefale dispensation på grundlag af disse særlige krav til indretning og udstyrelse af samhandelsbutikker, er der måske grund til her at nævne de vigtigste.

Forhandling af kød- og pålægsvarer i en kombineret selvbetjeningsbutik forudsætter:

1. at der, foruden de cellofanemballerede varer, der kan forhandles ved selvbetjening fra åbne kølemontre placerede i salgslokalet, også skal forefindes en betjeningsafdeling, hvorfra kødvarer kan ekspederes i særlig udskæring.
2. at kødvarerne i betjeningsafdelingen opbevares og udstilles i lukkede kølemontre. „Kundesiden“ af denne kølemontre kan være i selvbetjeningsbutikken,

Øl- og vinreol 1:20

Grøntsagsreol 1:20

hvorimod „Ekspeditionssiden“, hvor slagteren udtager det ønskede kødstykke af montren, udskærer, afvejer og indpakker dette, skal være adskilt fra selvbetjeningsbutikken med en glasvæg. I denne glasvæg tillades en åbning på 1 m højde over montren og i montrens længde.

3. at der installeres et ventilationsanlæg, således at der kan etableres et overtryk i kødekspeditionslokalet for at forhindre, at luftbåret støv fra selvbetjeningslokalet trænger ind,
4. at der i direkte forbindelse med kødekspeditionslokalet findes vedtægtsmæssig indrettede baglokaler for kød- og pålægsvarernes udskæring og indpakning i varmelukket cellofanemballage, og desuden kølerum af passende størrelse.
5. at gulvbelægningen i hele selvbetjeningslokalet udføres som flise- eller terrazzogulv med fald til gulvafløb og hulkehl langs vægge.
Efter særlig ansøgning kan forventes tilladelse til at undlade flisebelægning af vægge og i stedet oliemale eller plasticbehandle disse.
6. at alt inventar i selvbetjeningsbutikken anbringes på mindst 15 cm høje ben.

Vore bestræbelser er stadig gået ud på en forenkling af inventaret. Vi anvender et 1 m modul for alt inventar, såvel vægreoler som det fritstående. Alle hylder er flytbare, således at vareopstillingen kan varieres efter behov. De fritstående reoler, de såkaldte „gondoler“ kan sammenbygges i alle længder delelige med 1 m.

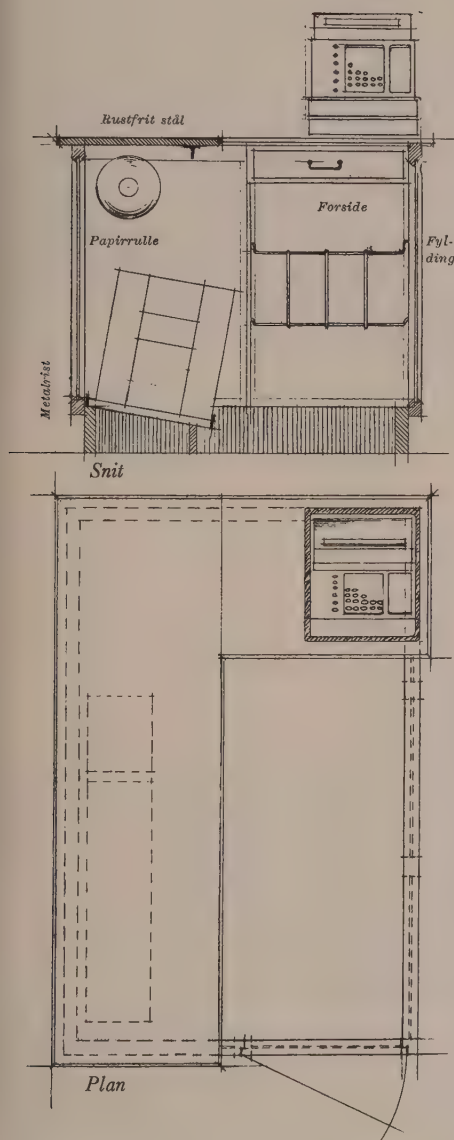
I stadig stigende omfang anvender vi løse salgsborde udformede som store trådkurve på et jernstativ, der kan indstilles i højden. Varer som sukker, mel og gryn, der endnu afvejes i bagbutikken, anbringes i lave reolvogne, der køres ud og placeres enten ved en vægreol eller ved gondolerne, hvor den nederste hylde i så fald fjernes.

Af egentlige inventar-„møbler“ findes der kun kølemontrerne, grøntsagsreolen og ølkassereolen. Også disse er standardiserede og længdemålet et multiplum af modulmålet.

Kassedisken er selvbetjeningssystemets „krumtap“. Her skal alle kunder uden undtagelse passere og have kontrolleret, betalt og pakket varerne ind. I et flertal af vore butikker foregår endvidere salget af tobak og chokoladevarer herfra. Det er det eneste sted, der kan blive tale om ventetid, og det gælder om, at denne bliver kortest mulig. Uanset hvor praktisk kassedisken end kan være indrettet, og hvor veltrænet betjeningen er, vil der være en grænse for dens kapacitet.

Så snart det drejer sig om større butikker, må man derfor have flere kassediske, som kan tages i brug efter det behov, der til enhver tid må vise sig at være, og således at kødannelse på mere end 4-5 kunder kan undgås. Antallet af kasser varierer altså efter butikkens omsætning i spidsbelastningsperioderne. Som en retningslinje kan oplyses, at vi regner med en kassedisk for hver ca. 500.000 kr. årlig omsætning i en butik.

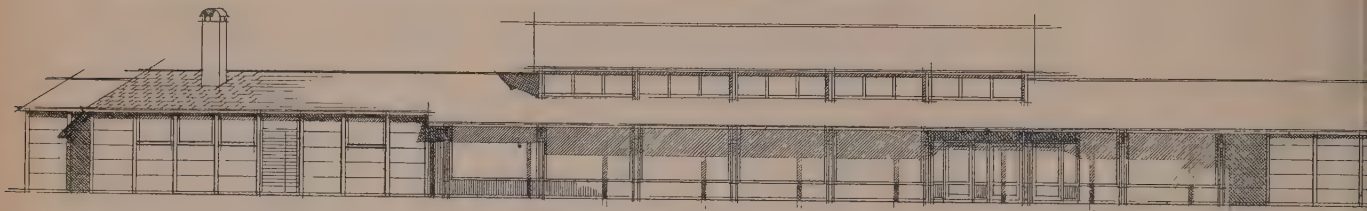
Med hensyn til dimensionering af selve salgslokalets gulvflade regner vi med, at der årligt kan omsættes ca. 12-14.000 kr. pr. m². Om inventaret i selvbetjeningsbutikken gælder den betragtning, at jo mindre man bemærker det desto bedre tjener det sin opgave – der udelukkende er at frembære varerne til beskuelse. Det er varerne i de farvestrålende emballager, der skal dominere indtrykket og i forbindelse med skilte og plakater, væggenes livlige farver og en god belysning tilsammen skal skabe den „atmosfære“ – den markedsstemning, der får kunderne til at føle sig godt tilpas under deres besøg i selvbetjeningsbutikken.

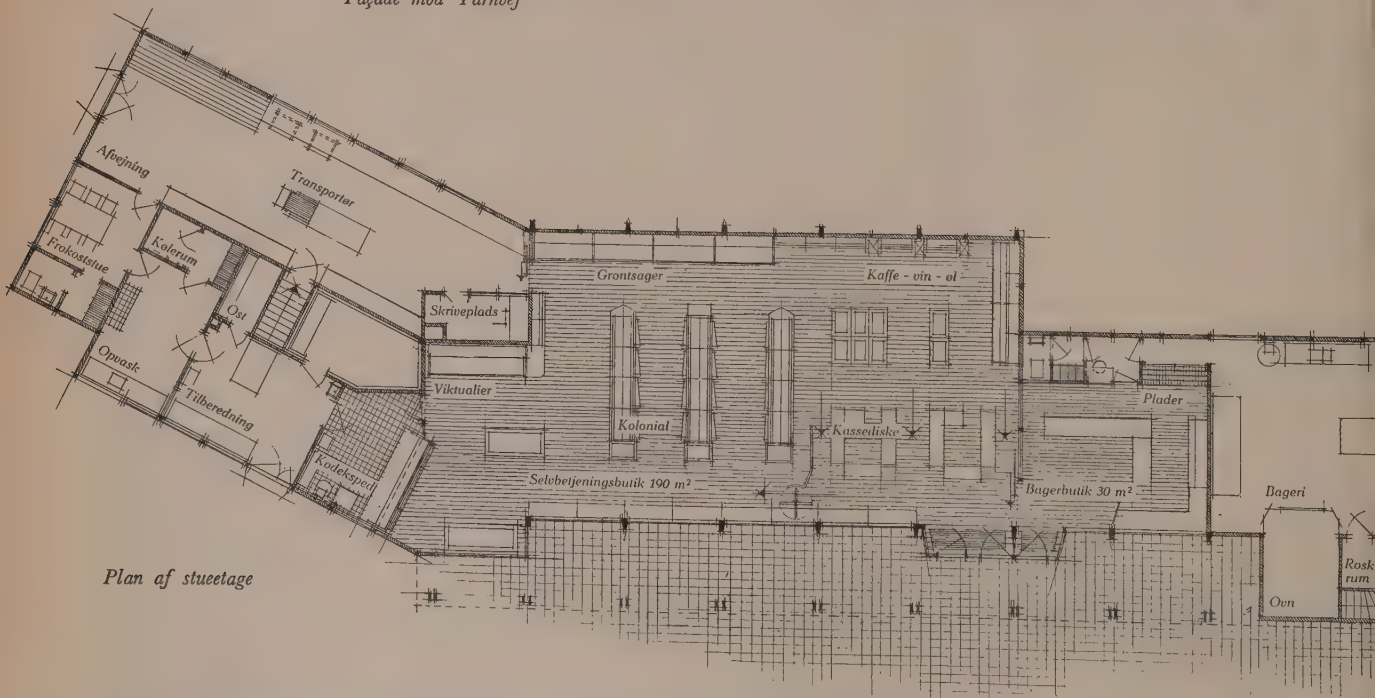
Kassedisk 1:20

Façade mod Tårnvej

Façade mod Tårnvej

Plan af stueetage

F.D.B.s arkitektkontor: Butiksbygning i Rødovre. Plan og faade 1:250

Butiksbygning i Rødovre

F. D. B.s arkitektkontor

På hjørnet af Tårnvej og Täbyvej opførtes i 1954 den viste butikbygning for Hovedstadens Brugsforening.

Bagerbutikken og bageriet er dog endnu ikke bygget, men projekteret til senere opførelse.

Den opførte del af bygningen indeholder en selvbetjeningsbutik for kød, viktualie, frugt og grønt samt kolonial- og husholdningsvarer.

Foruden selvbetjening af kødvarer findes en speciel betjeningsafdeling for fersk kød med vedliggende tilberednings- og opvaskerum.

Det var oprindelig tanken, at der ikke skulle være kælder, men grundens udnyttelsesgrad er så lille, at det ikke lod sig gennemføre med alt i eet plan. Man måtte indrette kælder under baglokalerne og installere en transportør for varetransport.

Bygningen er opført som „utraditionelt byggeri“, det vil sige, at der kun er anvendt murerarbejdskraft til flisearbejde og skorsten.

Konstruktionen består af færdigstøbte jernbetonsøjler og dragere. Façadeudfyldning med sekundære søjler af træ og færdigpudsede Durisolplader. Taget er dækket med eternitskifer.

Oversigtsbillede med kasse i forgrunden. Langs vinduesvæggen „slagvarer“. I Baggrunden kød- og viktualieafdeling. Kolonialvarer er placeret på gondoler midt på gulvet, og på bagvægge frugt og grøntsager

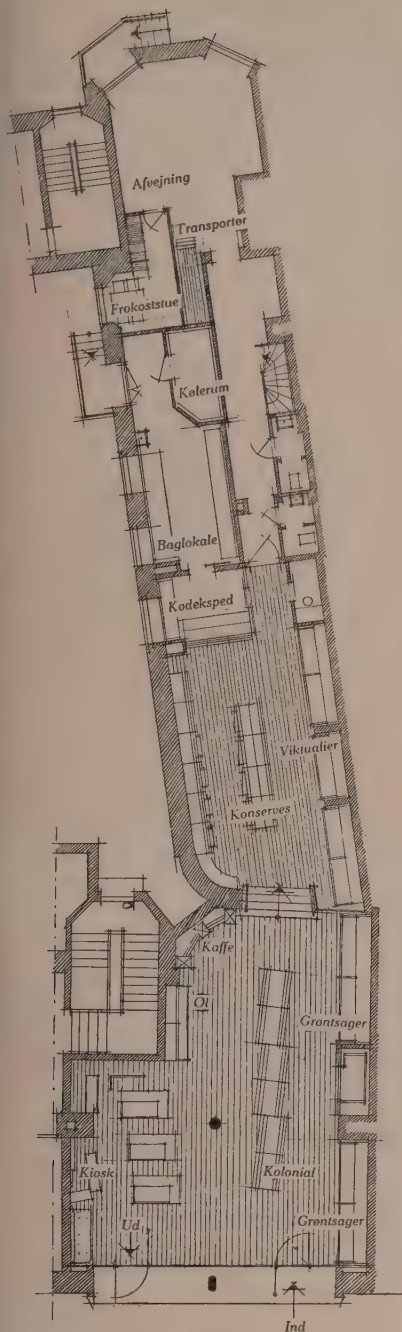

Detailbillede af frugt- og grøntreol. Spejlanordningen i reolens bagvæg giver indtryk af stor varerigelighed. Alle varer er prismærket og frugt er pakket i cellofan og forhandles som 100 pct. selvtjenning

F.D.B.s arkitektkontor: Butiksbygning, Rødovre. Kolonialafdeling. Varerne ligger frit tilgængelige og prismærket på gondolerne

Selvbetjeningsbutik på Nørrevold

Planlægning: F.D.B.s arkitektkontor

Bygningsændringer: arkitekt M.A.A. Axel G. Jørgensen

I sygekassen Fremtidens ejendom, Nørrevold 15, har opgaven været at indrette en selvbetjeningsbutik for kød-, viktualievarer, frugt, grønt samt kolonial- og husholdningsvarer.

Man havde helst set butiksgulvet i eet plan, men af økonomiske grunde har man affundet sig med, at bageste del af butikken er hævet ca. 80 cm over fortov.

For at opnå størst muligt indsyn i butikken, har man udført hele facaden mod Nørrevold af glas. Der er monteret plexiglasdøre, der åbner og lukker automatisk ved hjælp af fotocelle.

På grund af de særlige krav til kød- og viktualieafdelingens baglokaler, har det været vanskeligt at opnå helt tilfredsstillende arbejdsgang i de øvrige baglokaler.

Gulvbelægning i butikslokale er sintrede fliser med hulkehl langs vægge.

Der er udført nedforskallet loft med indbyggede armaturer og projektører.

Vægge er behandlet med plasticmaling.

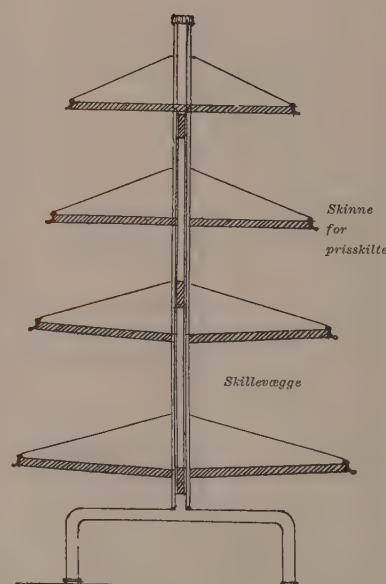
**F.D.B.s arkitektkontor:
Butiksinventar. Nørrevold
Interiører**

Hylterne i gondolerne er flyttelige og giver derved variationsmuligheder, således at der enkelte steder kan laves masseopstilling af forskellige varer. Salgsborde i forgrunden er velegnet for impulsvarer.

I baggrunden ses selvbetjeningskølemontre for viktualievarer

I forgrunden kaffekværne, hvor kunderne selv maler bønnerne. Øl forhandles direkte fra bryggeriernes kasser på speciel reel. Særlige ølsorter er opstillet på hylde herover

*Snit i gondol med stilbare hylde, 1:20
(„Tik“-systemet)*

Specialsalg af kød foregår fra lukket kølemontre som alm. betjening

For at opnå sundhedsmyndighedernes tilladelse til at forhandle kød sammen med kolonial- og grøntvarer kræves der, at der i kødafdelingen skabes et overtryk, således at luften fra selvbetjeningsbutikken ikke kan trænge frem hertil

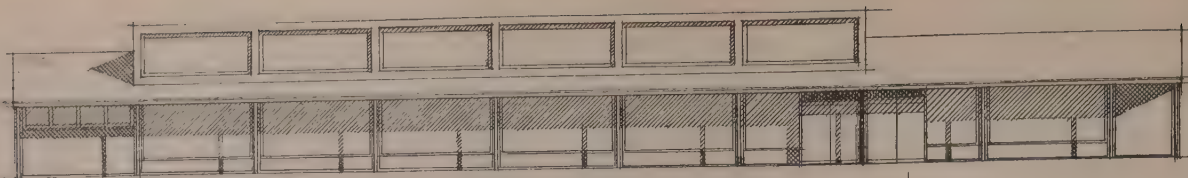

I H. B.s afdeling på Nørrevold forhandles tobak og chokolade fra en kiosk.

I mindre afdelinger forhandles disse varer direkte fra indbetalingskasserne

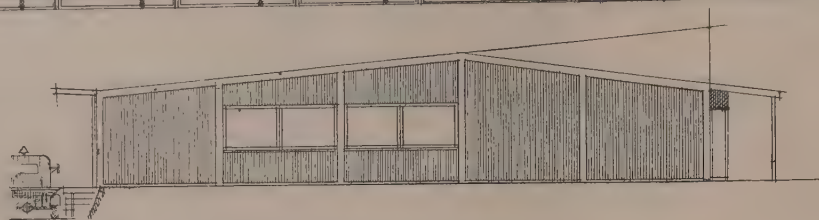

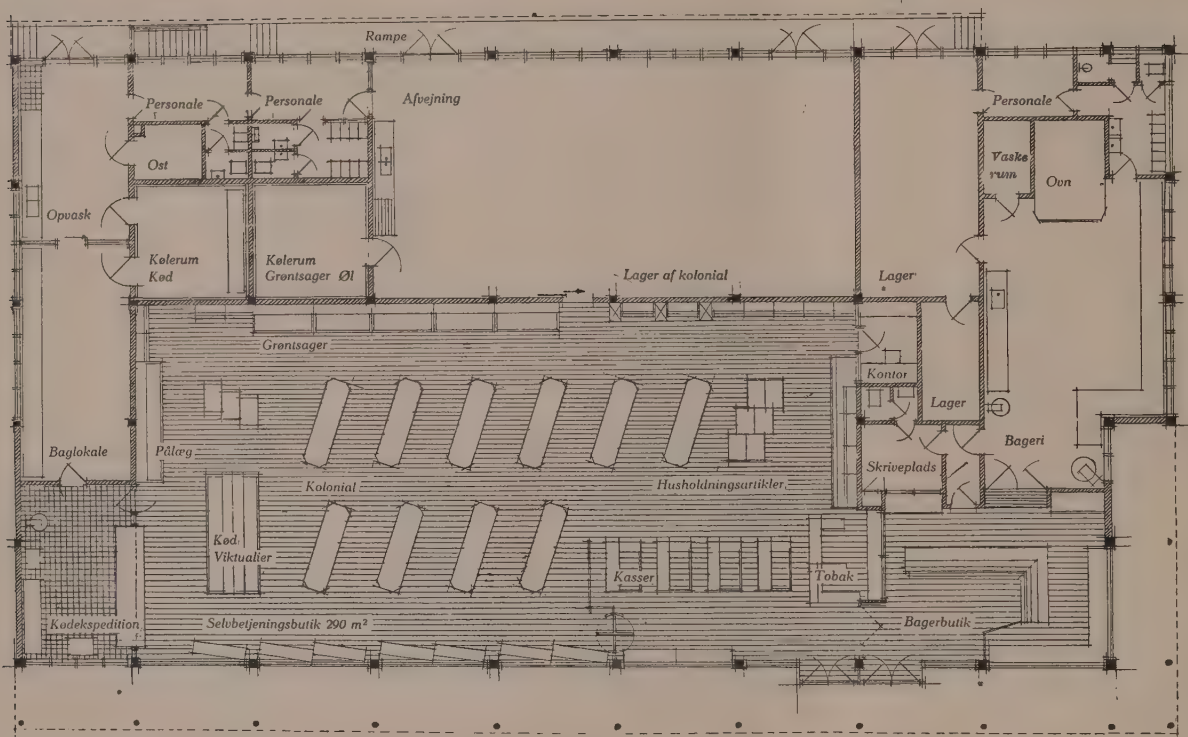
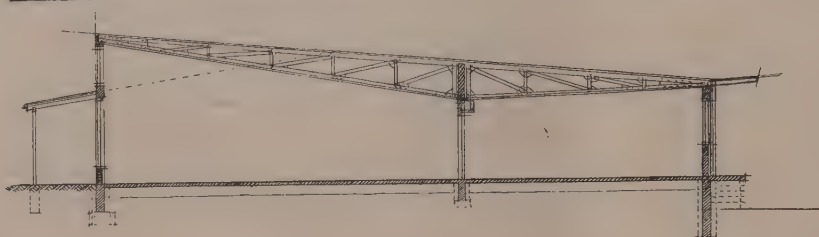

Façade mod st

Gavl mod syd

Snit

Plan af stueetagen

Butiksbygning, Ålekistevej

Projekt 1954

F.D.B.s arkitektkontor

Planer, snit, fgade 1:250

For Hovedstadens Brugsforening har vi den viste nybygning under projektering.

Bebygget areal er 750 m², i dette tilfælde er alt i eet plan (uden kælder).

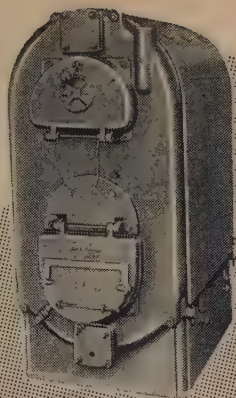
For at opnå rampehjde er terraint langs lagerlokalerne sænket 1 m under gulvhøjde.

Ydermurene udføres som rammer af færdigstøbte betonsøjler udfyldt med frdigpudsede durisolplader.

Serie M-2:

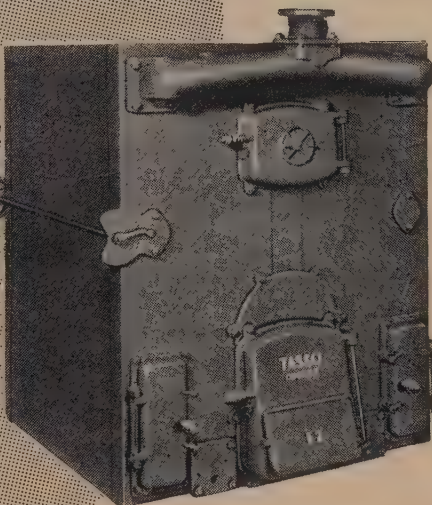
3,0 - 11,0 m² hedeblade.
24.000 - 88.000 cal./t.
Kan leveres til koks-,
olie- og stokerfyring.

Serie E-1:

6,0 - 18,0 m² hedeblade.
48.000 - 144.000 cal./t.
Kan leveres til koks-,
olie- og stokerfyring.

Serie E-2:

11,8 - 29,4 m² hedeblade.
94.400 - 235.200 cal./t.
Kan leveres til koks-,
olie- og stokerfyring.

Tænk på
TASSO
*ved valg
af kedel-*

Serie B-3:

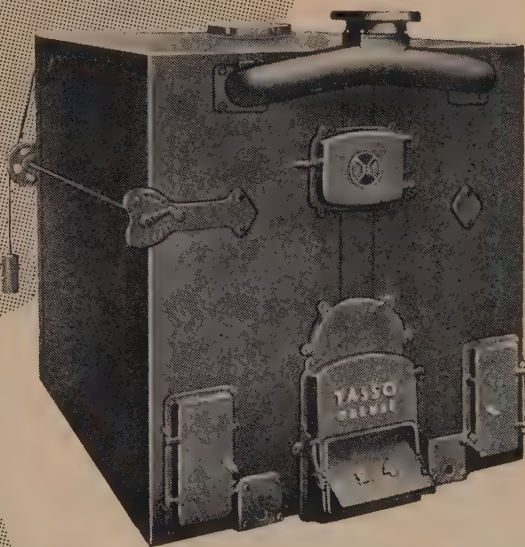
4,9 m² hedeblade.
00 - 58.800 cal./t.
Kan leveres til koks-,
olie- og stokerfyring.

Serie B-2:

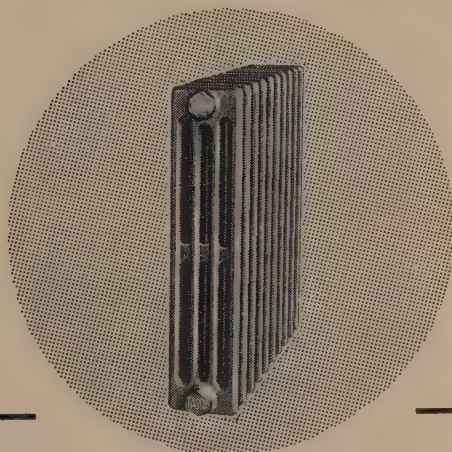
2,5 m² hedeblade.
00 - 30.000 cal./t.
Kan leveres kun til
oliefyring.

Serie E-4:

20,0 - 53,0 m² hedeblade.
160.000 - 424.000 cal./t.
Kan leveres til koks-,
olie- og stokerfyring.

TASSO-kedlerne
kan leveres i
special-udførelser
til koks-, olie-
og stokerfyring.

Uforgængelige TASSO-støbejerns-
radiatorer kan nu leveres 2-, 3-, 4-, 5-
og 6-søjlede

*Ethvert centralvarme-projekt med et varmebehov op
til 424.000 cal./t. kan De nu klare med en enkelt
TASSO-støbejernskedel.*

Tasso - vinterens varme

A/s H. RASMUSSEN & CO.

ODENSE

FABRIKKEN I HJALLESE: TLF. DALUM 911

DRIFTSIKKER
SKÅNSOM
EFFEKTIV
STØJFRI

GEM

VASKEMASKINE

type VS 570 (12 kg tøj pr. fyldning)

Den ideelle vaskemaskine til brug i ejendomsvaskerier, større husholdninger m. v. Vasketromle af rustfrit stål. Elektrisk omstyring. Opvarmning ved elektricitet, bygas og flaskegas, kulunderfyr, damp m. m.

LEVERANDØR TIL DET KGL. DANSKE HOF
AKTIESELSKABET

Georg E. Mathiasen

Vordingborggade 12 . København Ø . Central 9043
Grundl. 1903

THRIGE
ELEVATORER

Ældre brugsforeninger

Hvor primitive forholdene var ved oprettelsen af de første brugsforeninger fremgår af de i det følgende gengivne ældre fotografier. Det første billede viser brugsforening indrettet i et ganske almindeligt tækt bondehus; kun det lille skilt over døren fortæller om husets særlige formål. Tilsvarende primitiv er på det sidste billede viste brugsforening, mens de alligevel dog til en vis grad har butiksmæssig karakter.

Brugsforening på landet indrettet i et bondehus

Gredstedbro Brugsforening

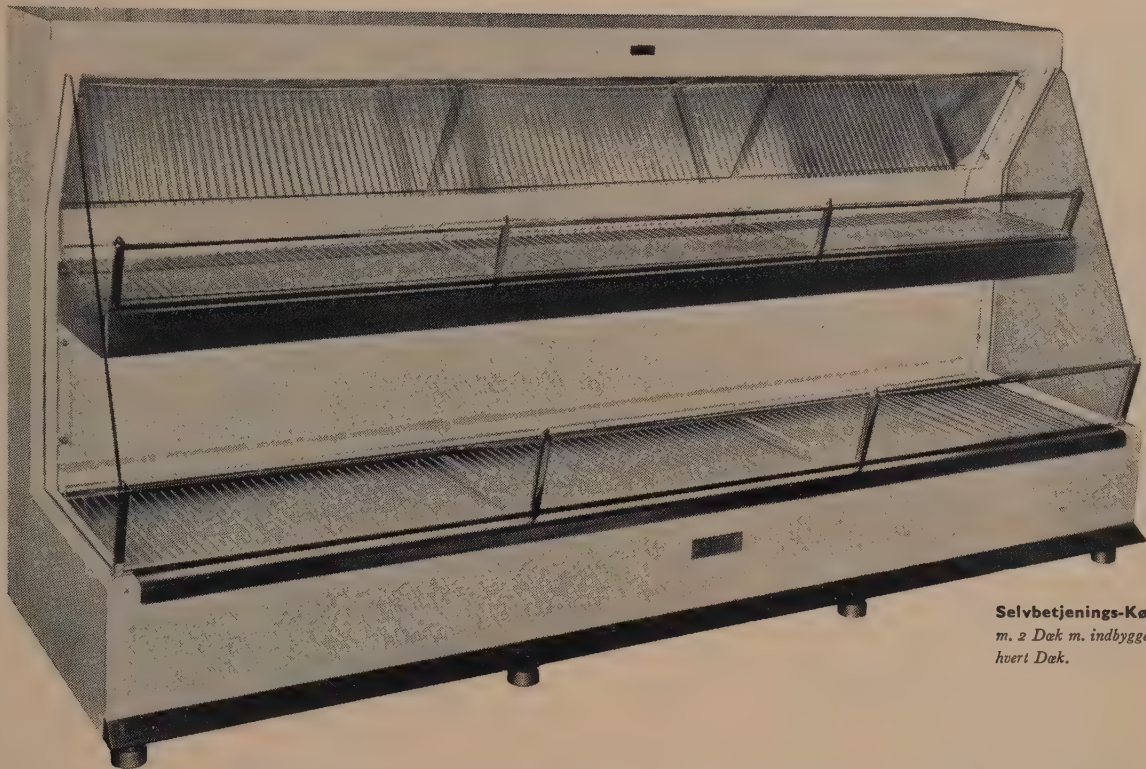
Fensmark Brugsforening

Sallinge Brugsforening

EVERCOLD er altid kold

Selvbetjenings-Køledisk,
m. 2 Dæk m. indbygget Lysstofrør over
hvert Dæk.

EVERCOLD Selvbetjenings-Kølediske og Montrer fremstilles efter de største Erfaringer paa dette Omraade og er i stort Antal leveret til HB, Aarhus Brugsforening, Randers Arbejderforening m. fl., og talrige private Forretninger.

EVERCOLD Køleanlæg er leveret i et Antal af flere tusinde til kommercielle Formaale samt til Skibe, og fremstilles paa dansk Specialfabrik og er rent dansk Arbejde.

**CENTRALANLÆG * DYBFRYSEANLÆG * FRYSEBOKSANLÆG * SUBLIMERINGSANLÆG
LABORATORIEANLÆG**

EVERCOLD

DANSK KØLEINDUSTRI A/S.

FABRIK OG HOVEDKONTOR:

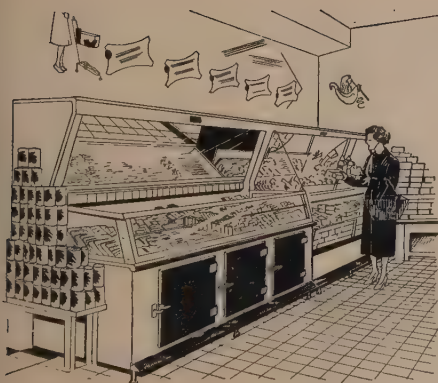
Vesterbrogade 116, V . Central *8133

UDSTILLING:

Industribygningen, Vesterbrogade 1 . Central 15244

AFDELING AARHUS:

Banegaardsgade 36 . Tlf. 2 21 56

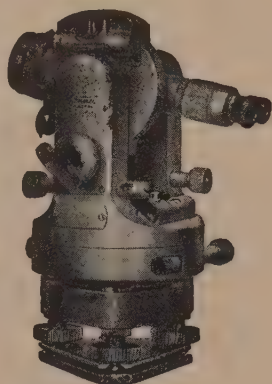

INSTRUMENTER

Stort udvalg

FENNEL - WILD

ZEISS - GOERZ

Stålmålebånd
Lærredsmålebånd
Vinkelprismer
Stadier
Stokke

PREISLERS OPT. INSTITUT

INDEHAVER KAI AARSØ

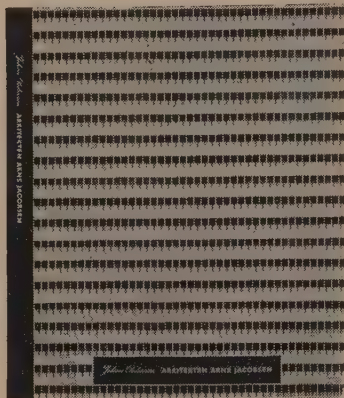
KØBMAGERGADE 13

TLF. C. 4599 - 10074

Publikationer fra Arkitektens forlag

I det følgende fortælles om en række af de publikationer, forlaget har udsendt eller forhandler; en videre skal nævnes:

Om byplanarbejdet (1947) 12 rigt illustrerede artikler om forskellige byplanspørgsmål. kr. 4
Hospitalsbyggeri (prof. E. Thomsen 1948)
særtryk af *Tidsskrift for danske sygehuse* .. - 1
Fabriker for mennesker (1948) af arkitekter
Ole Bang og Preben Dal ..... - 3
Aino og Alvar Aalto (1948)..... - 1

Bogen om Arne Jacobsen

Som den første i en påtænkt serie af biografier over danske arkitekter og deres arbejder, udsender forlaget i sommer udsendt *Arne Jacobsen*, som er skrevet og rettelagt af Johan Pedersen. Bogen giver et tværsnit af hans produktion, og viser hans yndefulde produktionsfamiliehuse. Den er anmeldt af professor Edvard Thomsen i ugehaefte 34, side 273. Bogen er illustreret, trykt på krigstidstryk og forsynet med et resume. Fås i boghandel og Arkitektens Forlag. Pris 4

Skal De bygge EGET HUS?

Skal De bygge eget hus indeholder 32 nye eenfamiliehuse samt en bygherrevejledning, der sagligt tager op til behandling de spørgsmål, der melder sig hos den, der overvejer at bygge eget hus. Bogen er tillige forsynet med en materialeoversigt. Den er redigeret af *Jens Møllerup* M.A.A. Pris: 14,00 kr., 96 sider med 116 ill.

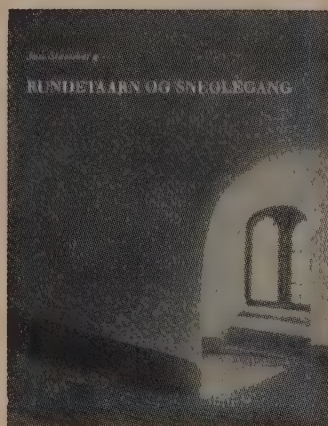
model 240

KAMINEN
som lejerne vil vælge!!

En populær kamin-model, økonomisk i drift - uovertruffen i varmefordeling. Højde 123 cm. Opvarmning ca. 135 m². Men der er mange andre modeller. Skriv eller ring til nærmeste RIBE-forhandler eller direkte til

RIBE JERNSTØBERI, RIBE . TLF. 261

RUNDETÅRN OG SNEGLE GANG

Jan Stenbergs bog: *Rundetårn og Sneglegang*, som er udsendt af Arkitektens Forlag i samarbejde med Selskabet for arkitekturhistorie, blev præsenteret af Foreningen for arkitekturhistorie som smukt boghåndværk. Bogen, som er i stort format, indeholder mange illustrationer, fås i boghandel eller direkte fra forlaget

(Teksten fortsættes på omstøende side)

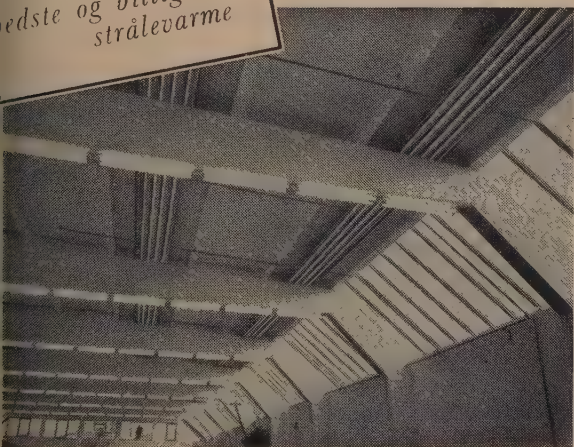
Strålevarme

DET NATURLIGE OPVARMNINGSPRINCIP

To moderne opvarmningssystemer fra RECK

FRENGERLOFTET
STRÅLESTRIPS
bedste og billigste
strålevarme

FRENGERLOFTET

er særlig velegnet til kontorer, foredragsrum, hospitaler og biografer. Det kan overfladebehandles efter ønske, så det kan tilpasses ethvert rum. Ved perforering af pladerne virker loftet lydisolerende, og hulrummet mellem FRENGERLOFTET og det egentlige loft kan med fordel udnyttes som trykkammer i et ventilationssystem, idet det giver trækfri ventilation gennem de spalter, der holdes åbne ved sammenstillingen af elementerne.

Uddrag af referencelisten:

Statsanstalten for Livsforsikring, København – Hvidovre Rådhus – Jernkontoret A/S, Århus – Hellesens Enke & V. Ludvigsen A/S, København – Mærsk Raffinaderiet, Amager – Nordjysk Bank A/S, Aalborg – Spare- og Lånebanken for Nibe og omegn – * Københavns Handelsbank A/S, Gammel Kongevej afd. – Handelsbanken, Calentegården, Randers – * Frederiksberg Hospital – Kolonien Filadelfia, Dianalund – Grådybskolen, Esbjerg.

STRÅLESTRIPS

til fabrikker, værksteder etc. har bl. a. den fordel at man undgår den støvbefordrende luftcirkulation, der er uundgåelig ved de sædvanlige opvarmningssystemer. Driftsøkonomien forbedres betydeligt. Den jævne varmefordeling er desuden af betydning f. eks. i den finere maskinindustri, hvor det er vigtigt for bearbejdningsnøjagtigheden, at maskiner og emner opvarmes ensartet.

Uddrag af referencelisten:

Burmeister & Wain A/S, København, savværk og svejschal – Balewa A/S, Glostrup, fabriks-
hal – * British Motors A/S, København, fabriks-
hal – * Gosch Tændstikfabrik A/S, København, fabriks-
hal – Orlogsværftet, Holmen, værkstedshal – Motortorpedobådsværftet, Frederiksholm, værftshal – * A/S Strandvejsgasværket, Hellerup, lager – Jernkontoret A/S, Århus, lager – Thisted Jernhandel A/S, lager – * Vilh. Pedersens Maskinfabrik, Høng, værksted og lager – Halvrimmen Skole, gymnastiksal – Vesterkørets Skole, Aalborg, 3 gymnastiksale.

* Udført af fa. C. F. Riedel & Lindegaard

RECK'S OPVARMNINGS COMP. A/S

Århus
Åboulevarden
Tlf. 2 95 20

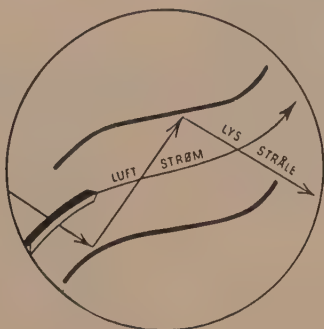
København
Esromgade 15
Tlf. Ægir 4810

Odense
Sct. Anne Plads 2
Tlf. 3402

Kirsch

gardinstænger

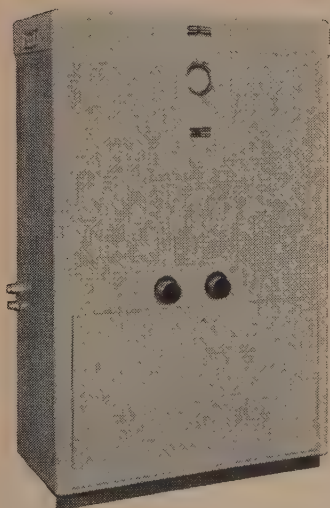

og persiener med S-lameller
ses mindre — fylder mindre
giver mere lys

J. NIELSEN A/S »KIRSCH«

Odense KØBENHAVN N Aarhus
Kongsgade 31, tlf. 14518 Nørrebrogade 32, C. 6631 Randersvej 144, tlf. 6 93 77
Forhandlere overalt i Danmark

SILICA-GEL TØRRINGSANLÆG

Luften i kælderlokaler kan, uden
anvendelse af varme, holdes så tør, at pladsen kan udnyttes til
opbevaring af materiel, der ikke tåler angreb af rust eller mug

★

**1/3 NORDISK HYGROTEKNIK
KORSØR**

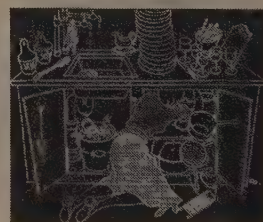
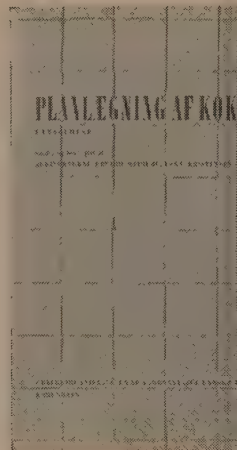
SALG & SERVICE KØBENHAVN:
PUGGÅRDSGADE 10 —:— TLF. MINERVA *2601

Bogen om Ulrik Plesner
Arkitekten's forlag har i samarbejde
med Selskabet for Arkitekturhistorie
udsendt *Arkitekten Ulrik Plesner*
Helge Finsen.
I denne bog har forfatteren — og
ud fra personlig erindring — søgt
give en fremstilling af arkitekten
Ulrik Plesner, hvis liv og virke kom
til at præge nyere dansk bygning
kunst, og som på mange områder
var banebryder for den senere u
vikling. Bogen er illustreret og
ster 18 kr.

FABRIKSPREMSTILLEDE KØKKENER

Fællesorganisationen af almen
tunge danske boligselskaber agter at
iværksætte en fabrikmæssig frem
stilling af køkkener på basis af den
undersøgelse, som for et par år
siden udførtes af arkitekterne Edv.
Heiberg, Eske Kristensen og Bent
Salicath. Dette arbejde er offentlig
gjort i bogen „Planlægning af Køk
kener“. Fås i boghandelen. (12 kr.)

VORE KØKKENER

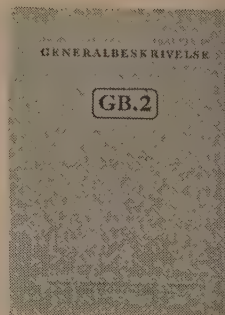
*En foreløbig rapport fra
Almennyttigt Boligselskab
M.A.A. Johan Pedersen, rum
handlinger af vore førend
ter. Det er den populære
bog med mange gengive
ganglinietabeller, køkken
lejlighedsplaner. Arkitekter
har den i kommission.
Pris i boghandelen 10 kr.*

VORE KØKKENER

En foreløbig rapport fra
Almennyttigt Boligselskab
M.A.A. Johan Pedersen, rum
handlinger af vore førend
ter. Det er den populære
bog med mange gengive
ganglinietabeller, køkken
lejlighedsplaner. Arkitekter
har den i kommission.
Pris i boghandelen 10 kr.

GENERALBESKRIVELSE

I april 1951 udsendtes den nye ud
gave af Generalbeskrivelsen, som
for at adskille den fra den gamle
udgave kaldes GB.2. Den nye ud
gave, som er den eneste gældende,
er revideret og på væsentlige punkter
ændret i forhold til den tidligere
udgave. Fås gennem boghandelen
eller gennem forlagets ekspedition.
Pris kr. 6.—.

(Teksten fortsættes på on

FLAMME SKÆRINGSAFDELINGEN i vor nye fabrik . . .

er nu i fuld gang efter flytningen. I lyse og praktiske omgivelser arbejder vi med moderne maskiner på at levere flamme-skårne emner hurtigere og bedre. Vore nye skæremaskiner kan skære i indtil 1 m tykkelse, og vort store pladelager af 1. klasses certificerede SM stålplader

med ca. 0,25 % C (St. 42), der findes i tykkelser fra 3/16" til 10", sætter os i stand til at løse enhver opgave for Dem. De er hjertelig velkommen til at se den nye afdeling for flammeskæring — ring blot til vort nye telefonnummer og tal med os.

KØBENHAVNS ILTFABRIK ^A/_S

BAADEHAVNSGADE 4

Ny adresse
Nyt telf.nr. **30¹¹33**★

KØBENHAVN SV.

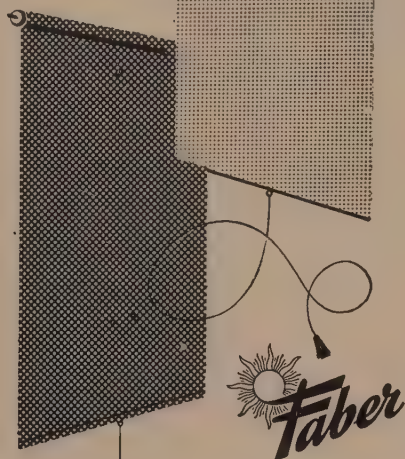
Oxygen (ilt) - Hydrogen (brint) - Nitrogen (kvælstof) - Acetylen - Argon - Carbogen - Luft - Flammeskæring - Pulverskæring - Betonboring - Vejafhøvling

RULLEGARDINER

nye afvaskelige
kvaliteter i

STOF OG PLASTIC

... bedst kendt, kendt som det bedste

Opvarmning og Ventilation

Denne bog er skrevet af civiling. Johs. Jørgensen for eleverne på teknikum-skoler og kunstakademiet bygningskole, men enhver bygningstekniker, der ønsker at sætte sig ind i områdets grundbegreber, har brug for bogen, der er forsynet med mange tegninger og systemskitser. - Fås i boghandelen og på forlaget. Pris 15 kr.

JOHNS JØRGENSEN
OPVARMNING
OG
VENTILATION

Vil De vide noget om byplanlægning?

De vil ikke kunne undgå i berøring med det store byplanlægning. Bygningers og udnyttelse sker i stadig grad i henhold til en byplan. Det er god økonomi at være mæssigt vel orienteret, og De lettest ved at læse tidsskriftet *Byplan*. Det vil De umiddelbart få følgende oplysning: Dansk Byplanindex 1953 har 28 henvisninger til planartikler, deraf er de 24 i *Byplan* udkommer med 6 numre om året. Et abonnementspris på 20 kr. om året og kan tegnes i boghandlen eller direkte hos Forlaget.

BYPLAN

Vore byer og deres planlægning

Redigeret af Byplanlægningens næstformand, arkitekt J. Jørgensen

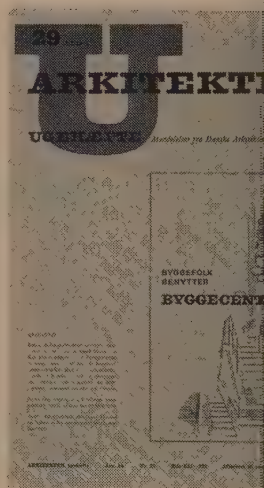

UDGIVET AF ARKITEKTENS FORLAG

31

UGEHÆFTE

Foruden månedshæftet udsender *Arkitekten* også et 8 siders ugehæfte med arkitekturkritik, kunstanmeldelser, arkitekturhistorie, kunsthåndværk, omtaler af nye materialer, rationalisering m. v. Desuden offentliggøres i ugehæftet nye projekter, tegninger og fotografier af opførte huse, konkurrenceprojekter, artikler om boligspørgsmål, bygge-lovgivning, byggepriser osv. Pris pr. hæfte 1 kr., kvartalsabonnement 7,50 kr., sammen med månedshæftet 15 kr.

P. A. KLINGE

UPLANDSGADE 32 . KØBENHAVN S . C. 10,775

Månedshæftet i år

Af månedshæftet i indeværende årgang er der med det her foreliggende hæfte udsendt ialt 7 hæfter med 2 dobbelthæfter og 5 enkelthæfter. Hæfterne kan såvidt oplaget rækker bestilles gennem boghandelen eller direkte på Arkitektens Forlag, Bredgade 66, Kbhvn. K.

I det første nummer offentliggjordes Frits Schlegels og Mogens Lassens nye bygning for Statsanstalten for Livsforsikring; foruden tegninger, fotografier og tekster vedrørende de rent bygningsmæssige forhold, indeholder hæftet et farvebilag, der viser udsnit af Axel Salto's dekorationer af forhallen og ekspeditionslokaler. Nr. 2-3, som udsendtes i anledning af Kunstakademiet's 200 års jubilæum, indeholder en artikel af kunsthistorikeren Bredo L. Grandjean: *Charlottenborg og dets botaniske have*, et bidrag til portikkens og bygningernes

(Teksten fortsættes på omstønde side)

GEORG JENSEN
SØLV

Kgl. Hofleverandør
 Gl. Kongevej 96 Østergade 40

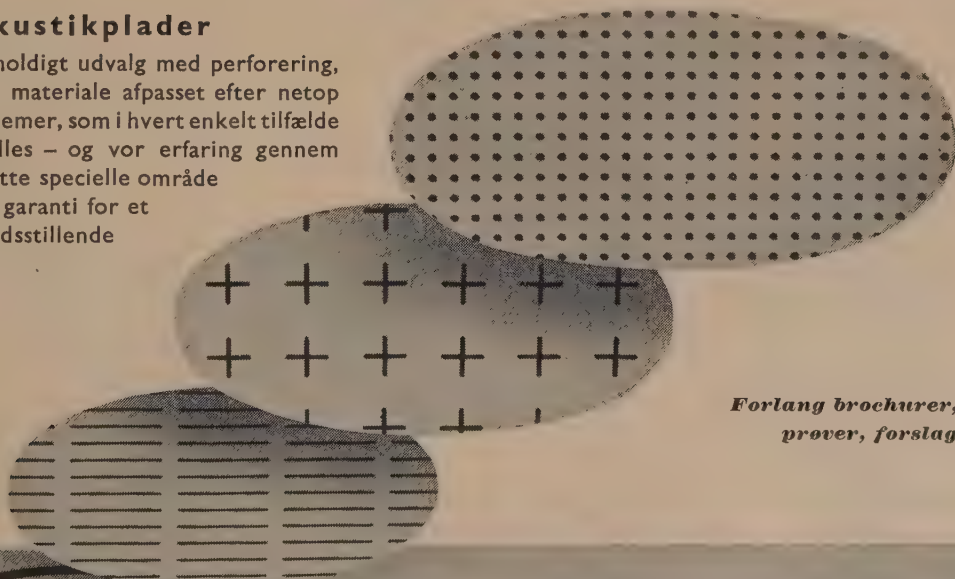

ISSPAND
 Tegnet af Magnus Stephensen

Støjdæmpning *betyder arbejdsro...*

IKAS akustikplader

findes i righoldigt udvalg med perforering, tykkelse og materiale afpasset efter netop de støjproblemer, som i hvert enkelt tilfælde skal behandles – og vor erfaring gennem årene på dette specielle område vil være en garanti for et helt tilfredsstillende resultat.

*Forlang brochurer,
 prøver, forslag og tilbud*

IKAS

INTERNATIONALT ISOLATIONS KOMPAGNI A/S-IKAS

AALBORG:
 Niels Ebbesøngsgade 5
 Tlf. 3163

KØBENHAVN V:
 H. C. Ørstedes Vej 28 C
 C. 2723 - 2793

ODENSE:
 Rugaardsvej 94
 Tlf. 4183

Dansk rullegardin industri

V/ H. PERSSON

Special-

Persienner
i letmetal og stål

Gt. Kongevej 143

København V

Telf. Eva 6144 - 6145 . Vester 5180

Persienne monteret i koblet vippevindue og koblet torammet
vindue kan ses på vore stande nr. 658 og 659 i Byggecentrum

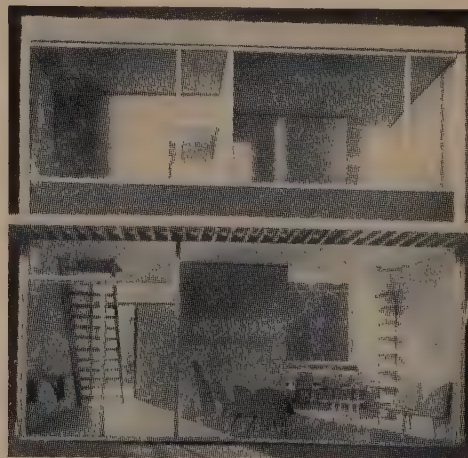
Statsanstalten for
Livsforsikring. N
billede („Arkitekt
M 1/1954)

historie. Desuden vises der eksempler på elevarbejde
udført i de senere år på akademiets bygningsskole.

Månedshæfte 4-5 er helliget industribyggeri; der in-
ledes således med en artikel af arkitekt M.A.A. Preb-
Hansen, *Bygninger og maskiner*, og derefter vises no-
af de fabrikker Preben Hansen har opført i de sen-
år, bl. a. C. W. Obel A/S, Aalborg og A. M. Hirs-
sprungs fabrik i Virum. Desuden vises A/S Jern-
kontoret, Århus, af arkitekt M.A.A. C. F. Møller,
konfektionsfabrik i Sverige - Junex konfektion-
aktiebolag, af arkitekterne M.A.A. Ejnar Borg og Ni-
Vognsen, og til sidst Massey-Harris A/S, Glostrup
af arkitekt M.A.A. Arne Jacobsen.

Mag. art. fru Ide Løppenthins interessante og me-
somme afhandling, *Den københavnske forlystelseshan-*
offentliggjordes i månedshæfte 6 med illustrationer
af ældre forlystelses-etablissementer bl. a. i Tivoli.
I hæftet vises desuden *Dansetten i Tivoli* af arkite-
M.A.A. Frits Schlegel, projektet til den nye koncert-
i Tivoli af arkitekterne M.A.A. Frits Schlegel og Ha-
Hansen, og endelig arkitekt Simon P. Henningsen
og teatermaleren Erik Nordgreens smøge ligeledes
Tivoli.

I månedshæfte 7 behandles emnet: *Nye gadehuse*; d-
indledes med en kort artikel af arkitekt M.A.A. Vig-
Møller-Jensen, som redegør for de forhold, der g-
sig gældende, når et ældre hus i en gade skal erstat-

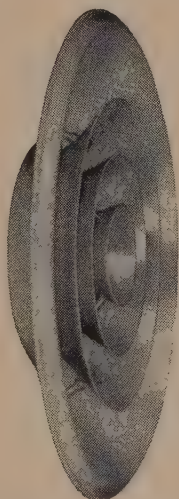

Model af
eenfamiliehus
projekteret af
eleverne på
Kunstakademiet
arkitektskole
(„Arkitekten"
M 2-3/1954)

"Air flow"

ANEMOSTATER

FOR TRÆKFRI LUFTINDBLÆSNING
OG UDSUGNING

INGEN VENTILATION ER FULDKOMMEN
UDEN DEN RIGTIGE LUFTFORDELING

G. BYRN COMPANY
KØBENHAVN K

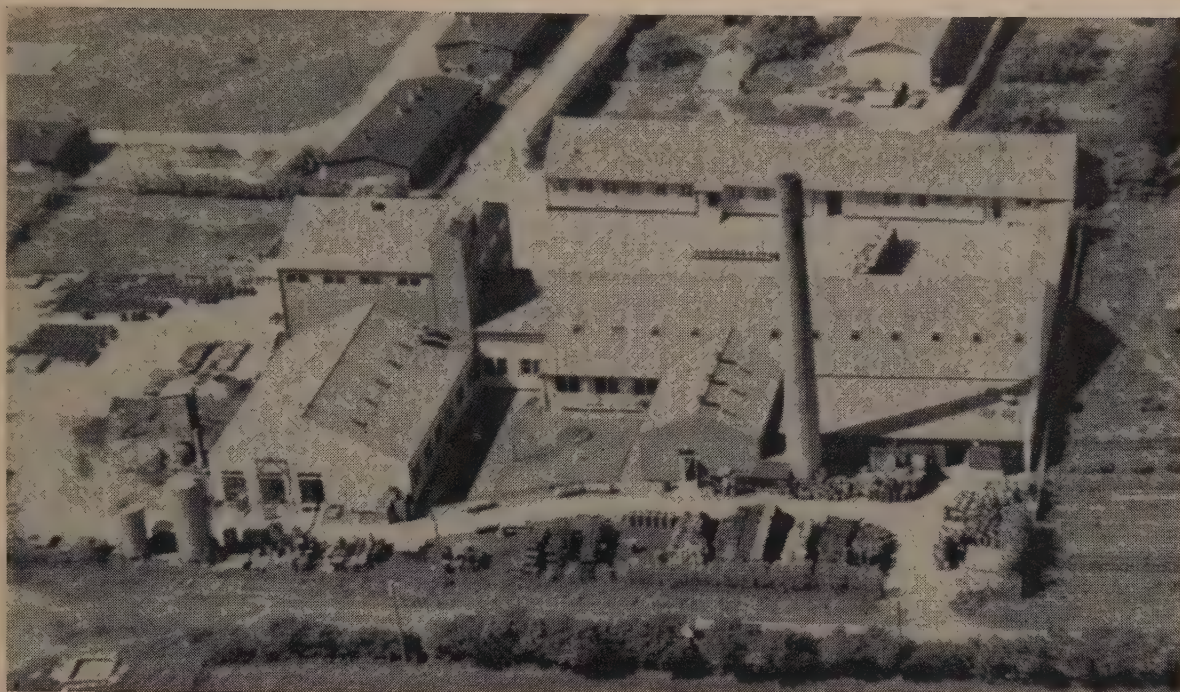
VIMMELSKAPET 42

CENTRAL 4487

P. HIRTH - H. STORM NIELSEN

INGENIØRER & ENTREPRENØRER
KØBENHAVN

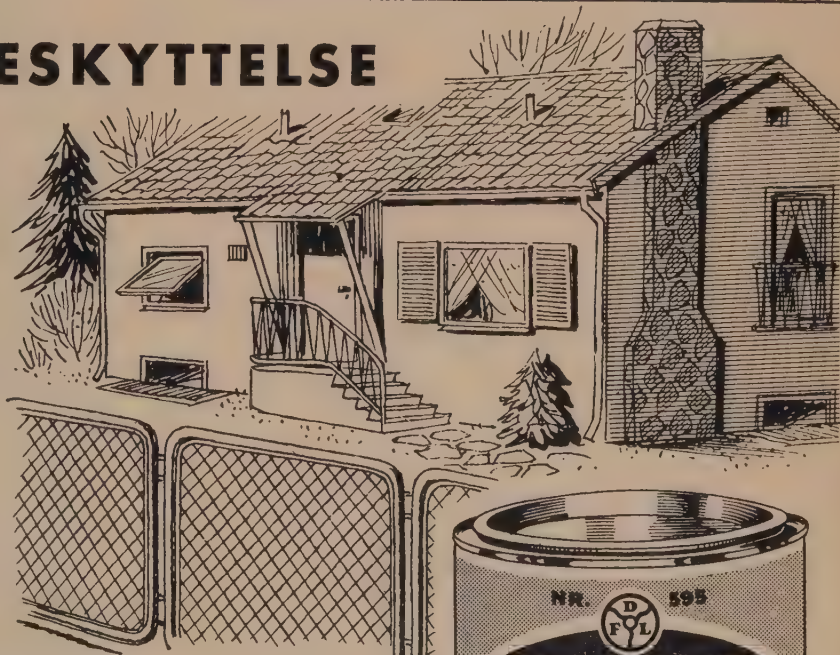
F.D.B.'s KEMIKALIEFABRIK . ESBJERG

EFFEKTIV RUSTBESKYTTELSE i 8 kulører..

Alle de mange udendørs jern- og stålgenstande: gelændere til altaner og kældernedgange, riste til lyskasser og ventilationsåbninger, tagrender og nedløbsrør, havestakitter etc., som vejr og vind er så hårde ved, kan kun beskyttes effektivt mod rust med **GRAFILIT** rustbeskyttelsesfarver. De er fremstillet på syntetisk basis og giver en meget hård og modstandsdygtig overflade på jern, stål og metal.

GRAFILIT er let at arbejde med, tørrer hurtigt og udelukker, takket være sin enestående elasticitet, enhver mulighed for afskalning selv under de dårligste vejrforhold.

GRAFILIT leveres i 3 grundfarver, 7 dækfarver og een aluminiumsfarve.

Grundfarven dækker godt og beskytter mod rustprocessens begyndelse.

Dækfarven giver en smuk overflade og beskytter grundfarven mod vejrligets nedbrydning.

Aluminiumsfarven beskytter mod lysets virkning på de underliggende lag.

Forlang vort farvekort og specielle brochurer.

Danske Farve- og Lakfabrikker

AKTIESELSKAB
KØBENHAVN F.

STENFELDT HANSEN

A/S

Glas

C. 5800

H. C. Stilling:
Den oprindelige in-
gang til Tivoli.
("Arkitekten"
M 6/1954)

med et nyt. Derefter vises der 3 eksempler på sådanne huse i København, hvoraf de to er projekteret af Viggo Møller-Jensen og det tredje af Viggo Møller-Jensen og Carl R. Frederiksen, m.a.a. Som et sidste eksempel på byggeri af den art vises arkitekt m.a.a. Hogaard Andersens kontor- og lagerbygning i Århus.

I månedshæfte 8 vises to offentlige administrationsbygninger: *Københavns Amtsgård* af arkitekterne m.a.a. Poul Ernst Hoff og Bennet Windinge, og *Kommunalhuset i Säynätsalo*, Finland, af professor, arkitekt s.a.a. Alvar Aalto.

Københavns Amtsgård
ved nat.
("Arkitekten"
M 8/1954)

(Teksten fortsættes på omstændende s. 28)

Laurids Jensen & Co.'s Fabrik

Lærkevej 15 . Telf. Central 2410
København NV

*Inventar til Fødevarebutikker,
Montrer, Metalarbejde, Metalkarme,
Sprosser, Markiser*

Leverandør til F.D.B.

PERSON - GODS - BÅRE ELEVATORER

HANS NIELSENS MASKINFABRIK

A/S AARHUS FLYDEDOK OG MASKINKOMPAGNI

TOLDBODGADE 22 - TELEFON 34000

KØBENHAVN: INGENIØR C. THILM, TELEFON 34000

Isenkramlagerbygning, udført
for F.D.B., Århus 1947-48

K · L · LARSEN & E · C · PEDERSEN
CIVILINGENIØRER & ENTREPRENØRER
FRYDENDALSVEJ 25 · KØBENHAVN V · VESTER 3137 - 5737

JUNCKERS

Altrapningen illustrerer brædtets opbygning.

Slidlag af stave i eg, ask eller elm.

Mellemlag af tværgående nåletræ.

Underlag af langsgående nåletræ.

De enkelte lag er sammenlimet med vandfast kunstharpiks.

DÆKLAMEL

Det nye parketbrædt med de mange muligheder:

i Juncker-Glue på beton
på gamle gulve
på nye blindgulve
på strøer el. forskallingsbrædder

*Dæklamel fås i
eg, ask og elm*

Nedlægning kan foretages af enhver tømrer- og
snedkermester

Forhandles af tømmerhandlerne

Forlang brochure

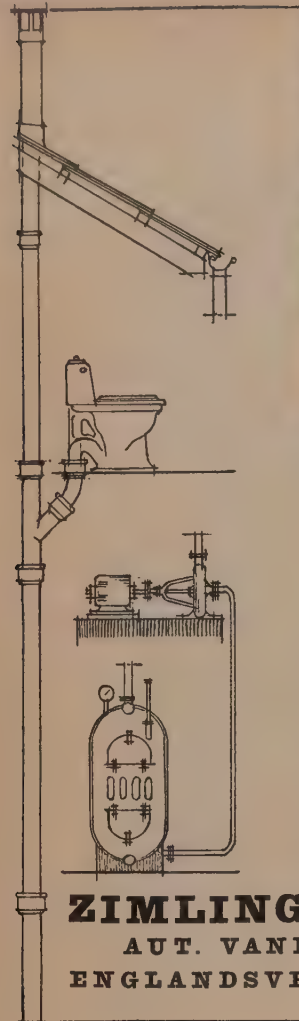
A/S JUNCKERS SAVVÆRK

KØGE
TLF. 1895

KØBENHAVN
TLF. MINERVA 1895

AARHUS
TLF. 418 95

HB Taarnvej
v/ F.D.B.'s Arkitektkontor

**ALT
GAS-
VAND-
SANITETS-
VENTILATIONS-
CENTRALVARME-
OG BLIKKENSLAGER-
ARBEJDE UDFØRES**

ZIMLING & PETERSEN

**AUT. VAND- OG GASMESTER
ENGLANDSVEJ 4, S. TLF. SU. 8531**

Halling-Andersen A/S

TINGVEJ 21

KØBENHAVN S

TELF. ASTA *1414

Gennem 23 år leverandør af butiksinventar

til F. D. B. og H. B.

efter tegninger fra

Fællesforeningens arkitektkontor

Særhæfter udsendt i det sidste års tid

Om højhuse. Af arkitekt M.A.A. Eske Kristensen i samarbejde med civilingeniør P. E. Malmstrøm. (U. 27/1953) 1,00
Resultatet af konkurrencen om Odense amts og bys sygehus. (M. 7.8/1953) 3,00
Rungsted skole. Af professor Steen Eiler Rasmussen. (M. 9/1953) 3,00
Lavt boligbyggeri i sammenhængende bebyggelse. „Søgård“ og „Søndergård Park“ af arkitekterne M.A.A. Poul Ernst Hoff og Bennet Windinge, samt „Ved Fortet“ af arkitekterne M.A.A. Hans Erling Landkilde og Ib Martin Jensen. (M. 11-12/1953) 4,00
Statsanstalten for Livsforsikring. Af arkitekterne M.A.A. Frits Schlegel og Mogens Lassen (M. 1/1954) 4,00
Massey-Harris A/S, Glostrup. Af arkitekt M.A.A. Arne Jacobsen. (M. 4-5/1954) 3,00

Håndværkere og leverandører

Ved udførelsen af de af F.D.B.s arkitektkontor projekterede byggearbejder har bl. a. medvirket følgende håndværkere og leverandører:

Blikkenslagerarbejder: Zimling & Petersen. Bogstaver: Poul Hansen. Bygningsartikler: A/S Sofus Petersen. Aalborg, Hotaco A/S, Holbæk. Byggeblokke: Dan Durisol, Nørresundby. Bygningsbeslag: Carl F. Petersen. Centralvarme: A/S Trium. Elevatorer: Thomas Thrige. Entreprenører: K. L. Larsen & E. C. Petersen. Poul Hirth. Glas: Stenfelt Hansen Akts., K. Guhl. Eftf. Gulve: Evers & Co. A/S, Ingemann & Brinck. Gummimåtter: G. F. R. A/S, Svejebak Lamel Gummi- og mättefabrik, Svejebak. Hjul: Rasmussen „Handy“. Kolding, Brdr. Simonsgaard. Inventar: Braadsø, H.

Svendborg konserverfabrik. Detailbillede af fællesspisestuen.

(Teksten fortsættes på omstændene s

Zinktryk og Lys

**Byen *7
Byen ***

ATELIER ALFA

Lyskopieringsanstalt . Frederiksborgg

Nye huse uden vaskekælder

Nu kan det ikke mere betale sig at indrette vaskekælder, når De bygger – det er for dyrt. Ved at installere **Vascomatic** i køkken, fyrrum eller badeværelse letter De ydermere husmoderens arbejde, fordi **Vascomatic** er helautomatisk.

Den forvasker, vasker, skyller og centrifugerer 4 kg

tørt tøj på 50 minutter – og husmoderen kan gå på indkøb, medens den arbejder.

Prisen på **Vascomatic** for 3×380 volt er nu kun kr. 2.685, og den leveres også for såvel 1- som 2-faset vekselstrøm. Vi sender Dem gerne brochure samt installationsvejledning, blot De ringer til os.

GL. KONGEVEJ 74 · KBH. V.

HELWEG-JØRGENSEN

TELEFON VESTER 7112

„Grittall“ STRAALEVARME

**INDSTØBTE VARMESLANGER
SUNZTRIPS STRAALEPLADER**

Udføres af:

Bonnesen og Danstrup,
København.

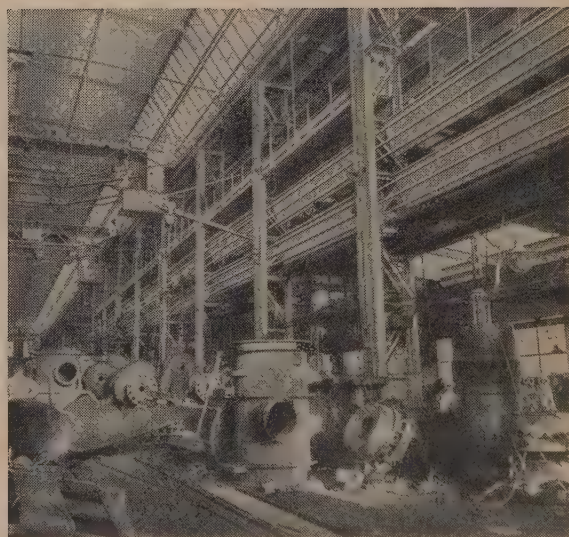
C. M. Hess' Fabriker A/S,
København.

Bruun og Sørensen A/S, Aarhus.

Chr. Olsen og Meilgaard Mortensen,
København.

A/S Vølund, København.

Alle oplysninger tlf. Helrup 6763.

SUNZTRIPS I FABRIK

Grundlagt 1826

Tapetet?

- selvfølgelig fra

FRAENCKEL'S EFTF.

HOVEDVAGTSGADE 6

v/Kgs. Nytorv

TELEF. 1670 - 1866

VARE-**WARERITE** MÆRKE

PLASTIC-, FINÉR- & VÆGPLADER

Uangribelig og upaavirkelig af

Varme
Kulde
Fugt
Pletter
Vædske
Syrer
Sprit
Vin
Frugtsaft
Spiritus
Brændende
Cigaretter

ANVENDELSE:

Bordplader
Diske
Glatte Døre
Inventar
Barer
Paneler
Vægbeklædning

... og mangfoldige
andre Formaal

Dimensioner:

213,5 x 91 cm og 254 x 127 cm
127 x 127 cm og afpassede Maal

Tykkelse:

Finér 1,2 mm. Vægplader 4 mm

Overflade:

Højglans eller matpoleret

Bagside:

1,2 mm leveres sandet til Limning
paa Krydsfinér, Møbelplade etc.

AKTIESELSKABET

AARHUS SAVVÆRK

NØRREBROGADE 43

TELEFON 6789 (3 Lin.)

ling-Andersen A/S, O. Henriques & Co., I/S Inventur
Laur. Jensen & Co., Tobias Jensen & Co., Glostrup
C. M. Madsen, Hårby, Marslev Møbelfabrik, Marslev
Fr. Nielsen, Allerslev, A. O. Rasmussen, Odense
Thaysen & Co. *Køleskabe:* Atlas A/S, Evercold. *Ma-*
kiser og pengeskabe: M. H. Jæger, Århus. *Møbler:* F. D. B.
møbelafladning. *Ovenlys:* V. Kann Rasmussen & Co.
Søborg, Edvard Storr, Wengler. *Pengeskabe:* Jac. Nie-
sen. *Neonskilte:* Nordisk Neon, Søborg, Siemens Stærk-
strøm A/S. *Skraberiste:* David Unmack, Hellerup
Snedkerarbejde: P. Kodahl, Århus, *Stenhuggerarbejde:*
Nielsens mekaniske stenhuggeri A/S, Handberg & Sø-
Trælast: Dæmpa, Fyens Trælasthandel. *Vaskerimaskiner:*
Georg E. Mathiasen, A. P. Botved. *Vinduer:* A/S Per-
spektiva, Viktoria Vinduer. *El-artikler:* Lyfa, Lou-
Poulsen. *Tegneartikler:* I. Chr. Petersen A/S. *Tegning-*
produktion: Elektra, Nova.

Dansk Landbrugs
Maskinselskab,
afdeling i Odder,
1951.

Annonceindex

- A** Alfa, Atelier..... 3
Andersen & Søn, N..... 3. omsl.sid
- B** Bang & Pingel 3
Bauma Dæk, Hvorslev..... 1
Boizenburg Flisen 1
Brønnum & Co., Oluf 2
Byrn Company, G..... 2
- C** Crittall 3
- D** Danfoss, Nordborg 1
Dansk Andels Cementfabrik, Nørresundby 3
Dansk Durisol, Nørresundby 1
Dansk Esso A/S 1
Dansk Møbelplade- & Finérfabrik A/S, Odense 3

(Teksten fortsættes på omstønde side)

„Silkeborg“

Patentvinduer og -Døre

Firma FR. MADSEN

Indehaver THORVALD MADSEN

Tømrermester og entreprenør

Maskinsnedkeri

Telefon 298 og 868, Silkeborg

★ Udstiller på Aka-
demisk Arkitekt-
forenings perma-
nente udstilling i
København

STRØMFORSYNINGSANLÆG til undervisningsbrug i SKOLE

Anlæggene er udformet på g
lag af et flerårigt nøje samar
med interesserede skoleaut
ter.

Prospekt tilsendes gern

KØBENHAVNS
ELEKTROMOTOR FABRIK

Finsensvej 29 . København F . Tlf.

RS

Alts. Rustf. Staalmontage

Sandtoften 10 Gentofte Gentofte 5606

RØR, SANITET- OG
CENTRALVARMEARTIKLER

Bang & Pingel

INDEHAVER: RUDOLPH SCHMIDT

Kongevej 66, København
Tlf. Central 6286

Nørrebrogade 28-30, Århus
Tlf. 33400

GRECO
DØRE

FABRIK
N. HELMER HENRIKSEN
KYSTVEJ AARHUS TELF. 2 47 00
FORHANDLERE OVERALT I DANMARK

VIKTORIA-VINDUET

KVALITETS-VINDUET

Gustavsen
TAPETOPSÆTNING
ST. KONGENSGADE 92
TELEFON BYEN 9330
3 ledninger

TWYFORDS sanitetsartikler
er uovertrufne i **kvalitet**

Englands største værk på dette område fremstiller:

»VITROMANT« fajance
»CERAMANT« vitreous china
»ADAMANT« fireclay

tidssvarende modeller, velegnede til brug i:

boligkomplekser	børnehjem
parcelhuse	badeanstalter
hoteller	kontorer
skoler	fabriker
sygehuse	værksteder

til anvendelse overalt hvor der er tale om sanitære installationer

Twyfords har, for at interesserede kan få et overblik over den mangeartede produktion, udarbejdet specialkataloger over værkets mange forskellige modeller samlede i grupper efter anvendelsesformålet (f. eks. skoier, sygehuse o.s.v.). Disse kataloger vil blive suppleret op efterhånden som nye typer og modeller fremkommer.

Det vil sikkert være af stor interesse for Dem at modtage disse specialkataloger og ved henvendelse til os vil dette kunne arrangeres

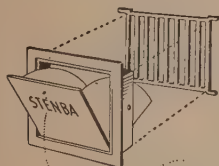
I vor udstilling vil De kunne bedømme Twyfords modeller og kvalitet.

TWYFORDS leveres af:

og alle øvrige grossister i rør- og sanitetsbranchen

Sonesson
4/5 WILH. SONESSON & CO.

Nørre Farimagsgade 13, Kbh. K
Telefon Central 8363)

Friskluftventilen
Stenba

fremstilles i 2 størrelser og benyttes såvel til bolig- som industri- og landbrugsbyggeri. Ventilationsåbning $13\frac{1}{2} \times 13\frac{1}{2}$ cm samt $13\frac{1}{2} \times 36$ cm til brug for industri- og landbrugsbyggeri.

Anvendes af

Kjøbenhavns Kommune, Arbejdernes
Andelsboligforening, Kjøbenhavns alm.
Boligselskab, Arbejderbo m. fl.

Ch. Steenberg

Frederiksgade 12 . Kjøbenhavn K . Telefon palæ 3442

Dansk Rullegardin Industri .....
 Danske Farve- og Lakfabrikker A/S .....
 Dyrup & Co., S. A/S ..... bagside

E Elektra, Atelier ..... 3. omsl.s
Ericsson, L. M. A/S .....
Evercold Dansk Køleindustri A/S .....

F Faber, Chr. A/S .....
 F. D. B. ....
 Fog & Mørup A/S.....
 Foght, L. F. ....
 Fraenckel's Eftf., L. ....

G Glaces et Verres (Glaver) S. A., Bruxelles ....
Gram, Brdr. A/S, Vojens .....
Grønbech & Sønner, M. J. A/S ..... 3. omsl.s:
Gustavsen, Henry .....

Halling-Andersen A/S	
Hansens Etabl., C. B.	
Hansen, P. Jul.	3. omsl.s.
Hellerup Bygningssnedkeri	3. omsl.s.
Helweg-Jørgensen	
Henriksen, N. Helmer, Århus	
Hess' Fabriker, C. M., Vejle	
Hirth, P. - H. Storm Nielsen	
Hotaco A/S, Holbæk	
Hygæa A/S, Aalborg	

I Ikas A/S .....

J Jensen Sølv, Georg.....
Jensen & Co.'s Fabrik, Laurids .....
Junckers Savværk A/S, Køge.....

K Kampmann, Kierulff & Saxild A/S.....
 Kemp & Lauritzen .....
 Klinge, P. A. ....
 Kreditkassen for Husejerne i Kjøbenhavn 2. omsl.si
 Københavns Elektromotor Fabrik .....
 Københavns Iltfabrik A/S.....

L Larsen, K. L. & E. C. Pedersen .....

M Madsen, Fr., Silkeborg .....
Mathiasen, Georg E. A/S .....

N Niensens Maskinfabrik, Hans A/S, Århus.....
Nielsen, J. A/S .....
Nordisk Hygroteknik I/S, Korsør .....

(Teksten fortsættes på omstående s.)

Fundamentforstærk
med hydraulisk nedpressede me.
(forlang vor udførlige brochure)

Grundundersøgelse

Piloting

(også indendørs, i kælderrum et

C. T. WINKEL

INGENIER DE ENTREPRENEUR, W. 11
SOMMERLUNDEN - TELEFON 245 11

EKSPEDITIONSLOKALE MED SKRANKER, SKRIVEBORDE
OG INDBYGGEDE SKABE MED JALOUSI, UDFØRT I TEAKTRÆ
ARKITEKT M.A.A. KAJ KØRBING

KGL. HOFMØBELFABRIKANT

C. B. HANSENS ETABL.

BREDGADE 32 . KØBENHAVN K . TELEFONER C. 386, 11.386, 11.585

Det uopsigelige Laan
er Fundamentet

Lån à 3½, 4, 4½ eller 5% ydes i
faste Ejendomme i By og på Land
indenfor Østifternes og Samsø

irkulerende Kasseobligationer ca. 2,5 Milliarder Kr.

reningens Indskrivningsafdeling modtager til gratis Op-
bevaring og Forvaltning Obligationsbeløb fra Kr. 10,000

rmers Plads 2, København V. Tlf. C. 8501

Østifternes Brandforsikring

Bygningsbrandforsikring

under justitsministeriets tilsyn

Forsikring tegnes i forstæderne

i København, på Frederiksberg,

i Gentofte og

Københavns øvrige omegnskommuner,

i nogle købstadstrakter og

overalt på landet på øerne

Indtegnings hos vore branddirektører,
vurderingsmænd eller
på hovedkontoret

VESTER VOLDGADE 104

KØBENHAVN V

TELEFON: BYEN 9210

ALT ELEKTRISK

**KEMP
& LAURITZEN**

V. VOLDGADE 9

TELEFON CENT. 936

Fionia

DØREN

TOP KVALITET

20 års
erfaring,
største garanti.

*
Se vore
stands på
Bygge-
centrum,
Bredgade
66,
Køben-
havn.

DANSK MØBELPLADE- & FINÉRFABRIK

ODENSE   AKTIESELSKAB   KØBENHAVN

Se **HFB** side 64 og 65

- P** Perspektiva A/S .....
Pindstrup Mosebrug A/S, Pindstrup .....
Preislers optiske Institut .....
R Randers Dørgrebsfabrik, Randers .....
Rasmussen & Co., H. A/S, Odense .....
Rasmussen, Robert A/S ..... 3. oms
Reck's Opvarmnings Comp. A/S .....
Ribe Jernstøberi A/S, Ribe .....
Rustfri Staalmontage, Akts. ....
S Skandinavisk Persiennefabrik .....
Sonesson & Co., Wilh. A/S .....
Steenberg, Ch. ....
Stenfeldt Hansen A/S .....
Stramit-Fabriken .....
Svejbæk Lamel Gummimaattefabrik, Svejbæk .....
T Thrige, Thomas B., Odense .....
V Viktoria-Vinduet .....
Villadsens Fabriker, Jens A/S ..... 3. oms
Winkel, C. T A/S .....
Y Zimling & Petersen .....
Ø Østifternes Brandforsikring .....
Østifternes Kreditforening .....
Å Aarhus Savværk A/S, Århus .....

BRUGSFORENINGSBYGGERI

Af arkitekt M.A.A. M. K. Michaelsen

I anledning af 25 års jubilæet for Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeningers arkitektkontor skriver overarkitekt Michaelsen om kontorets mangeartede arbejde. Man startede med et forholdsvis beskedent kontor, som udelukkende beskæftigede sig med indretningen af brugsforeningsbutiker, og derfor omhandler artiklen i væsentlig grad udviklingen indenfor dette byggeri. Herudover har man i de senere år forestået bygningen af F.D.B.s store anlæg og også projekteret bebyggelser for fremmede bygherrer. Billedmaterialet giver et indtryk af den alsidige virksomhed.

Arkitektens månedshæfte 9/1954, side 121

SELVBETJENINGSBUTIKER

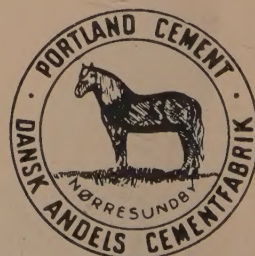
Af arkitekt M.A.A. Poul Hansen

Brugsforeningerne er i de sidste år helt og holdent gået ind for indretningen af selvbetjeningsbutiker, og i artiklen gøres rede for de krav, man må stille til en sådan butik, og de løsninger man foreløbig er nået til. Artiklen illustreres med detailtegninger af inventar, planer af nogle selvbetjeningsbutiker og farvefotografier.

Arkitektens månedshæfte 9/1954, side 136

F.D.B.s fabriker
Emballagebygning

**Prima Portland
Cement**

DANSK ANDELS CEMENTFABRIK
NØRRESUND BY

★

ZINKTRYK
LVSTRYK
PHOTOSTAT
MASKINSKRIVNING
MIKROFOTOGRAFERING

**ATELIER
ELEKTRA**
KOMPAGNISTRÆDE 22
KØBENHAVN - MINERVA *4222

MALERFIRMA

**ROBERT
RASMUSSEN**
AMALIEGADE 5 A/S
CENTRAL 202 OG 11,502

BALSLOW TRÆVINDUER OG DØRE

HELLERUP BYGNINGSSNEDKERI
Hellerupvej 8 Tlf. Helrup 167 - 6208

★

M. J. GRØNBECH & SØNNER A/S
Kristianiagade 8
København Ø
Telefon C. 342

**Stålbjælker og
betonjern**
fra lager og værk

TØMRERMESTER
P. JUL. HANSEN

SOLSORTVEJ 49
GOTHÅB 1380

N. ANDERSEN & SØN
Blikkenslagere og Kobberdækkere

Gasværksvej 29
København V.
Telf. Vester 2699

10 ÅRS GARANTI

Tæk alle tage

MED ORIGINAL **ICOPAL**

FABRIKERES KUN AF AKTIESELSKABET **JENS VILLADSENS FABRIKER**

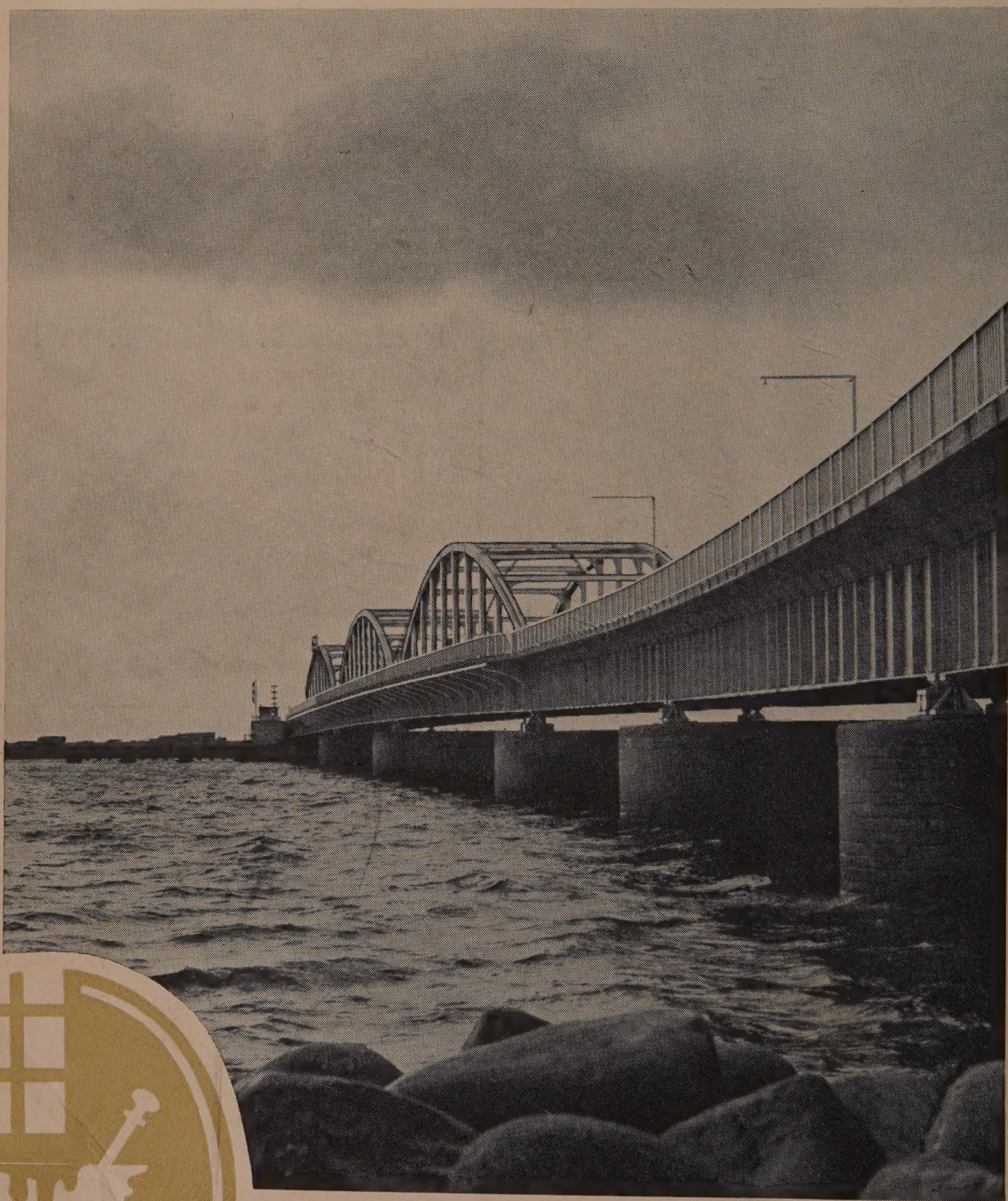
Se **HFB** side 186, 408, 409

Nye hurtigtørrende

STÅLHUD RUSTBESKYTTELSESFARVER

★

Odde Sundbroen rustbeskyttes med Stålhud

Danmarks mest udsatte bro

De vanskelige klimatiske forhold i Nisum Bredning – den evindelige blæst og luftens store indhold af salt og fugt – gør Odde Sundbroen til Danmarks mest udsatte bro. Også her har Stålhud Rustbeskyttelsesfarverne bevist deres fremragende, rustbeskyttende egenskaber.

Stålhudfarverne leveres både på oliebasis og i de nye, syntetiske kvaliteter. Skriv eller ring efter vor brochure og farvekort.

S. DYRUP & CO. A/S

GLADSAXEVEJ 300 - TLF. SØBORG 3000

DANMARKS MEST MODERNE FARVE OG LAKEFABRIK